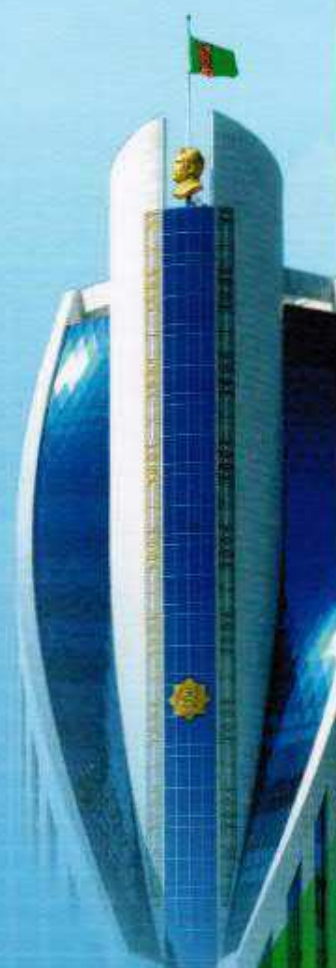
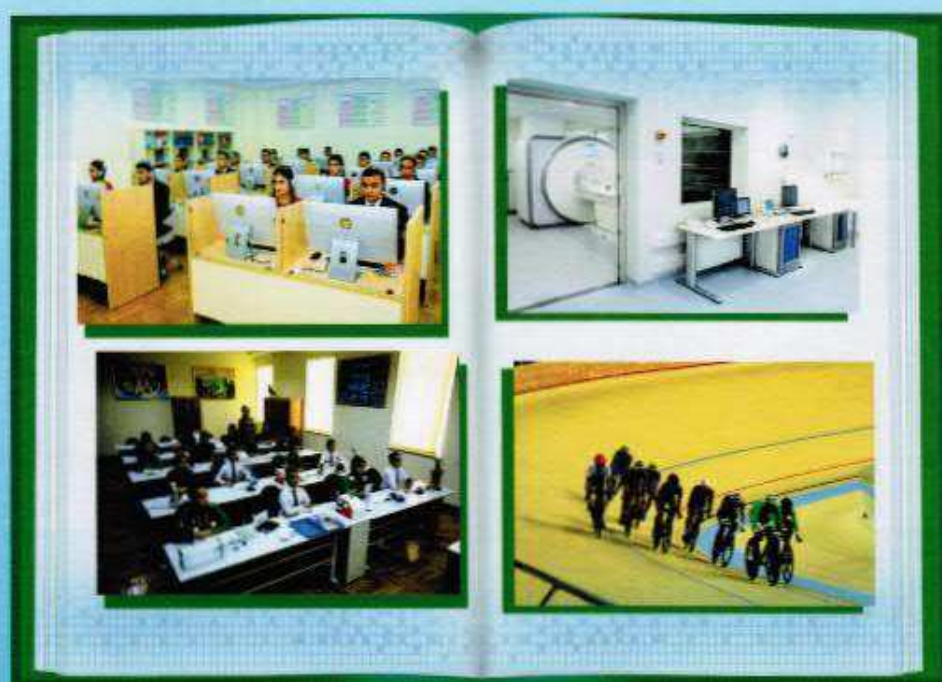

Türkmenistanda Bilim, ylym, saglygy goraýys, sport we arhiw ulgamlaryny ösdürmegiň 2019–2025-nji ýyllar üçin MAKSATNAMASY

TÜRKMENISTANYŇ DÖWLET SENASY

Janym gurban saňa, erkana ýurdum,
Mert pederleň ruhy bardyr köňülde.
Bitarap, garaşsyz topragyň nurdur,
Baýdagyň belentdir dünýäň önünde.

Gaytalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünýä dursun, sen dur, Türkmenistanym!

Gardaşdyr tireler, amandyr iller,
Owal ahyr birdir biziň ganymyz.
Harasatlar almaz, syndyrmaz siller,
Nesiller döş gerip gorar şanymyz.

Gaytalama:

Halkyň guran Baky beýik binasy,
Berkarar döwletim, jigerim-janym.
Başlaryň täji sen, diller senasy,
Dünýä dursun, sen dur, Türkmenistanym!

Giriş

letimiziň bagtyýarlyk döwründe **Gahryman A**
dimuhamedowyň parasatly döwlet baştutanlygy
Türkmenistan döwletimiz ynsanperwerlik däpleri
nek ýolundan ynamly öňe barýar, halkymyzyň ýa
ýokarlanýar. Ýurt Baştutanymyzyň ylmy taýdan e
ýasatynyň we başlangyçlarynyň netijesinde milli
ilik durmuşymyzda uly üstünlikler gazanylýar, gu
gitlere ýetilýär.

identimiziň ýolbaşçylygynda milli bilim, ylym, sag
düzümi hem-de mazmuny boýunça ösen döwletle
iň sagdyn ösmegi, döwrebap bilim-terbiýe we oňat
llanmagy üçin ähli şertleri döretmek döwlet syýasa
ň birine öwrüldi. Milli Liderimiz tarapyndan kabul
amalarda kesgitlenen belent wezipelere laýyklykda
sport, arhiw ulgamlaryna dünýä ölçeglerine laýy
e tehniki enjamlary yzygiderli ornaşdyrmak işleri

identimiziň ýolbaşçylygynda bilim, ylym, saglygy
nuşa geçirilýän düýpli özgertmeler asyrlaryň dow
lünýä tejribesiniň iň oňat gazananlaryny özünde je
z tarapyndan üstünlikli alnyp barylýan bilim, ylyn
asaty iri halkara guramalary hem-de dünýä döwlet
abitli gatnaşyklara, netijeli hyzmatdaşlyga esaslany
de ýurdumyzda innowasiýa tehnologiýalar bilen en
la ýokary derejeli hünärmenleri taýýarlamak. raý

da durmuş-ykdysady taýdan ösdürmegiň Maksatnamasynyň» düzümi bölge b ýurdumyzyň bu ulgamlaryny döwrebaplaşdyrmak we mundan beýläk-de ömek, maddy-enjamlaýyn binýadyny pugtalandyrmak, milli ykdysadyýetimiziň pudaklaryny we jemgyýetçilik durmuşynyň ugurlaryny yzygiderli sanly y sadyýete geçirmek üçin zerur şertleri döretmek, täze ylmy açyşlary höwesle mek, ýurdumyzda amala aşyrylýan özgertmeleri ylmyň gazananlary bilen utga mak barada hormatly Prezidentimiziň öňde goýan wezipelerine laýyklykda iş taýýarlandy.

Maksatnamanyň esasy maksatlary we wezipeleri

Maksatnamanyň esasy maksatlary Türkmenistanyň Prezidentiniň durmuş-sady syýasatynyň çäklerinde ýokary netijeleri gazanmak üçin bilim, ylm, sa, goraýyş, sport we arhiw ulgamlaryny uzak möhletli ösdürmegiň maksatnama çärelerini ylmy esasyda işläp düzmekden hem-de bilim, ylm, saglygy goraýyş, we arhiw ulgamlarynyň işleriniň hil taýdan täze, şol sanda inžener-tehnologi dan has kämil derejesini gazanmakdan ybaratdyr.

Maksatnamanyň esasy wezipeleri:

- ylmyň we tehnikanyň in täze gazananlaryna esaslanyp, ýurdumyzda ylm, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlaryny çalt depginler bilen ösdü
- bilim ulgamynda gazanylan oňyn tejribäni we amala aşyrylýan özgerti dowam etdirmek;
- bilim almagyň ähli basgançaklarynda yzygiderliligi we üznüksizligi etmek;
- milli ykdysadyýetimiziň ösüşinden ugur alyp, öňdebaryjy innowasiýa i logiýalardan baş çykarýan ýokary derejeli hünärmenleri taýýarlamagyň us we hukuk binýadyny kämilleşdirmek;
- gazanylan netijeleriň esasynda kemala gelen milli bilim ulgamyny kän rejede ösdürmek;
- ylymly, bilimli, zähmetsöýer, giň gözýetimli, Watana wepaly, maksat gunly ýaşlary terbiýeläp ýetişdirmek;
- dünýädäki öňdebaryjy ylmyň gazananlaryna daýanmak bilen, ýurdu täze tehnikalary, tehnologiýalary önümçilige giňden ornaşdyrmak boýunça alyp barmak;
- ylmy-barlag işleriniň hil taýdan täze, şol sanda inženerçilik, inno tehnologiýalary taýdan has kämil derejesini gazanmak;
- akademiki ylmy institutlaryň işini pudaklaýyn ylmy edaralary, ýokary bilim edaralary bilen birlikde utgaşykly alyp barmak arkaly ylmyň ileri t ugurlaryny ösdürmek;

- keselleriň önüni almak we ilatyň saglygyny berkitmek;
- her bir raýatyň saglygynyň iň ýokary derejede bolmagyny hem-de adam sagdyn durmuşda uzak ýaşamagyny gazanmak;
- bitewi önüni alyş ulgamyny döretmek;
- derman senagatyny ösdürmek we ilatymyzy özümizde öndürilýän ýokary hil howpsuz derman hem-de saglygy goraýyş maksatly serişdeler bilen üpjün etmek
- ýurdumyzda bedenterbiýäni we köpçülikleýin sporty, Olimpiýa hereketini çürümek arkaly ilatymyzyň saglygyny berkitmek we milli sporty dünýäde öňdä orunlara çykarmak;
- ylmyň gazananlaryny we ösen tehnologiýalary giňden ornaşdyrmak arka sport ulgamynyň işini kämilleşdirmek, sportuň ylmy-usulyýet we hukuk biný dyny berkitmek;
- Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasynyň düzümine iň möhüm resminamala toplamak, olaryň abat saklanylmagyny üpjün etmek, döwlet häkimiýet we dola dyryş edaralary, kärhanalar, guramalar bilen arhiw işini ösdürmek, arhiw işine tä tehnologiýalary ornaşdyrmak, bu ugurda halkara hyzmatdaşlygyny işjeňleşdirme
- Türkmenistanyň ykdysadyýetini pugtalandyrmak maksady bilen bilim, yly saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlarynyň düzümini döwrebaplaşdyrmak hei -de yzygiderli kämilleşdirmek bolup durýar.

Bilim ulgamyny ösdürmek

Hormatly Prezidentimiziň ýolbaşçylygynda bilim ulgamynda amala aşyrylý özgertmeler döwlet syýasatynyň ileri tutulýan ugurlarynyň, umumymilli bähbitle niň we her bir raýatyň bähbitleriniň sazlaşýan ulgamynyň, ýurdumyzyň durmuş-y dysady taýdan çalt depginler bilen ösmeginiň, jemgyýetimiziň medeni we ruhy ta dan kämilleşmeginiň esasy şerti bolup durýar.

Döwlet möçberinde bilim ulgamynda geçirilen giň gerimli özgertmeler özür anyk netijelerini bermek bilen çäklenmän, ýurdumyzda bilim ulgamy boýunça y dysadyýetiň ösüşiniň hil taýdan täze derejesine ýetilmegine hem-de döwletimiz içerki we dünýädäki ösüşlerde eýeleýän ornunyň ýokarlanmagyna ýardam bei biljek binýadynyň düýbi tutuldy.

2019–2025-nji ýyllarda milli bilim ulgamynyň işgärleriniň önünde durý wezipeler bilimde, ylymda we tehnikada gazanylan oňyn netijelere esaslanyp, mi bilim ulgamyny kämil derejede ösdürmekden, ylymly, bilimli, zähmetsöýer, g gözýetimli, maksada okgunly ýaşlary terbiýeläp ýetişdirmekden, öňdebaryjy inn wasiýa tehnologiýalardan baş çykaryan ýokary derejeli hünärmenleri taýýarlama dan ybaratdyr.

Bu wezipeleri durmuşa geçirmek üçin aşakdaky işleri amala aşyrmak gözde tutulýar:

- mekdebe çenli ýaşly çagalary mekdebe taýýarlamak işini kämilleşdirmek;
- Türkmenistanda on iki ýyllyk umumy orta bilime geçmegiň Konsepsiy laýyklykda 2019–2025-nji ýyllarda umumy orta bilim berýän ulgamy ösdürmek;
- umumy orta bilim berýän mekdepleri tamamlýan ýaşlary hünärlere taýýarlamak maksady bilen, okuw maksatnamalarynyň mazmunyny yzygiderli berkitmek;
- ýaşlarymyzy ata-babalarymyzdan miras galan medeni gymmatlyklary eýermek we daawatansöýüjilik ruhunda terbiýelemek;
- ýaşlarymyzyň ene dili bilen bir hatarda daşary ýurt dillerini öwrenmek bilmeklerini gazanmak maksady bilen, daşary ýurt dillerini öwretmegiň häziriň usullaryny işjeň ornaşdyrmak. Bu babatda hormatly Prezidentimiziň ýurt dillerini öwretmegiň innowasiýa usullaryny ýurdumyzyň bilim ulgamynda ornaşdyrmak barada beren tabşyryklaryndan ugur alyp, halkara guramalary, ýurtlaryň öňdebaryjy bilim edaralary we merkezleri bilen hyzmatdaşlygy işjeňleşdirmek;
- ýaşlaryň beden we ruhy taýdan sagdyn bolup ýetişmeklerini üpjün etmek maksady bilen, olaryň bedenterbiýe we sport bilen giňden meşgullanmaklaryny toplumlaýyn çäreleri geçirmek;
- okuw maksatnamalaryny yzygiderli kämilleşdirmek we okuw kitaplaryny mazmunyny döwrebap baýlaşdyrmak;
- ýaşlarda Watanymyza, halkymyza, Türkmenistanyň Prezidentine, Iňlisçanymyza, milli we umumadamzat gymmatlyklaryna hormaty we söýgüni sanperwerligi terbiýelemek we ösdürmek, çagalar bilen alnyp barylýan terbiýe işlerini okuw sapaklary bilen utgaşykly guramak;
- ýurdumyzyň ösüş strategiýasyna laýyklykda başlangyç hünär, orta ýokary hünär bilimi edaralarynda täze ugurlar boýunça hünärmenleri taýýar işlerini dowam etdirmek;
- ukyply çagalary we zehinli ýaşlary ýüze çykarmaga we goldamaga taýýarlan çäreleri durmuşa geçirmek, dürli ugurlara ýöriteleşdirilen orta bilim berýän mekdepleriň sanyny 2017–2018-nji okuw ýylynda 100, 2025-nji ýylda 185-e ýetirmek;
- çaklanylýan döwürde çagalara goşmaça bilim bermek ulgamynyň gaharlandyrmak;
- Watana, halka wepaly, giň gözyetimli, ruhbelent, maksada oňat zähmetsöýer, häzirki zaman enjamlaryndan oňat baş çykarýan ýaş nesli terbiýe etmek.

ýetişdirmek maksady bilen, Aşgabat şäherinde we welaýatlarda umumybilim berý gimnaziýalary açmak boýunça degişli işleri geçirmek;

– başlangyç hünär, orta hünär we ýokary hünär bilim ulgamynda häzirki zam zähmet bazarynyň talaplaryna laýyk gelyän ulgama geçmek;

– çaklanylýan döwürde orta hünär okuw mekdeplerinde okýan talyplary sanyny 25 müňden gowraga, ýokary okuw mekdeplerinde okýan talyplary sanyny 50 müňden gowraga ýetirmek;

– ýurdumyzyň bazar ykdysady ösüşinden ugur alyp, tölegli okuwlaryň gerimini giňeltmek;

– ýurdumyzyň ministrlikleri we pudaklaýyn dolandyryş edaralary üçin saý ykdysadyýet boýunça hünärmenleri ulgamlaýyn taýýarlamak maksady bilen, Tümen döwlet ulag we aragatnaşyk institutynyň binýadynda Telekommunikasiýa we informatika instituty döredip, ulag ugurly hünärleri Türkmen döwlet jemahojalygy institutyna geçirmek boýunça degişli guramaçylyk işlerini alyp barmak;

– ýurdumyzda bedenterbiýäni ösdürmek, ýokary derejeli türgenleri taýýarmagyň ýeke-täk ulgamyny ýola goýmak maksady bilen, Türkmenistanyň Milli sport we syýahatçylyk institutynyň döwrebap binasynyň gurulmagy bilen bagly syýahatçylyk ugruna degişli hünärleri 2019–2020-nji okuw ýylynda Tümen döwlet medeniýet institutyna geçirmek;

– ýurdumyzyň milli baýlygy bolan atçylygy ösdürmek maksady bilen, Ahal welaýatynda döredilmegi meýilleşdirilýän Halkara Atçylyk akademiýasyna Türkmenistanyň Milli sport we syýahatçylyk institutunda, S.A.Nyýazow adyndaky Tümen oba hojalyk uniwersitetinde hem-de Türkmen döwlet medeniýet institutyna atçylyk ugruna degişli hünärleri geçirmek;

– ýurdumyzyň durmuş-ykdysady ösüşinden ugur alyp, kabul edilen Döwlet we milli Maksatnamalarynda kesgitlenen belent wezipelere, ykdysadyýetimizde ösüş aýratynlyklaryna laýyklykda, milli ykdysadyýetimiziň pudaklary üçin ösüş aň-düşünjeli we giň dünýägaraýyşly, ylymy-bilimli, döredijilik ukyply, häzirki zamanyň ösen tehnologiýalaryndan oňat baş çykaryan, işine ussat hünärmenleri taýýarlamak maksady bilen:

1) bilim edaralarynda berilýän bilimiň mazmunyny baýlaşdyrmak, hil ýokarlandyrmak we okatmagyň usulyýetini baýlaşdyrmak, bilim edaralarynyň netijelýallary hem-de terbiýeçiler bilen üpjünçiligini has-da kämilleşdirmek üçin Türkmenistanyň Bilim ministrliginiň buýurmagynda Balkan welaýatynda Türkmenistanyň Döwlet mugallymçylyk institutyny;

2) türkmen halkynyň milli buýsanjy bolan ahalteke atlaryny gorap saklamak we köpeltmek, bu ugurda ýokary derejeli hünärmenleri toplumlaýyn hem-de ylym

esasda taýýarlamak maksady bilen, «Türkmen atlary» döwlet birleşiginiň buýurmagynda Ahal welaýatynda Halkara atçylyk akademiýasyny;

3) ýurdumyzda bolup geçýän gündelik täzelikleri, ykdysady üstünliklerimizi tizara halk köpçüligine ýetirmekde hem-de türkmen medeniýeti, döp-desurlary barada gyzykly maglumatlara baý, çeper beýan edilen taslamalaryň many-mazmunyny kämil derejede açyp görkezmekde döwrüň talabyny ödejek hünärmenleri taýýarlamak maksady bilen, Türkmenistanyň Medeniýet ministrliginiň buýurmagynda Aşgabat şäherinde Türkmenistanyň Žurnalistika we köpçülikleýin kommunikasiýalar institutyny;

4) ýurdumyzda täze innowasiýa tehnologiýaly önümçilikleri ýola goýmak, himiýa senagatynyň ýokary depginli ösüşini üpjün etmek, bu pudagyň önümlerini öndürmegiň tehnologiýasyny kämilleşdirmek we bu ugurdan ýokary bilimli hünärmenleri taýýarlamak maksady bilen, «Türkmenhimiýa» Döwlet konserniniň buýurmagynda Lebap welaýatynda Türkmenistanyň Himiýa tehnologiýalary institutyny;

5) milli ykdysadyýetimizde hususy pudagyň tutýan ornunyň barha artýandygyny göz önünde tutup, şeýle-de «Türkmenistanda kiçi we orta telekeçiligi goldamagyň 2018–2024-nji ýyllar üçin Döwlet Maksatnamasyna» laýyklykda dürli ugurlarda telekeçilik işi üçin hünärmenleri taýýarlaýan ulgamy berkitmek we ösdürmek maksady bilen, Türkmenistanyň Senagatçylar we telekeçiler birleşmesiniň buýurmagynda Aşgabat şäherinde telekeçileri we işewürleri taýýarlaýan ýokary okuw mekdebinä döretmek boýunça utgaşykly işleri alyp barmak.

– ýokary okuw mekdeplerini bilim, medeniýet, ylym we täze tehnologiýalar merkezleri hökmünde ýokary depginler bilen ösdürmek;

– ýokary okuw mekdeplerinde innowasiýa ykdysadyýetiň talaplaryna we halkara standartlaryna laýyk gelyän ýokary bilimiň iki basgançakly ulgamyny tapgyrlaýyn ornaşdyrmak işini dowam etdirmek;

– ýokary hünär biliminiň hünärleri (taýýarlygyň ugurlary) boýunça döwlet bilim standartlaryny taýýarlamak;

– ylmyň we tehnologiýalaryň, şeýle hem halkara tejribesiniň häzirki zaman gazananlaryny hasaba almak bilen, ýokary okuw mekdepleriniň mugallymlarynyň hünärini ýokarlandyrmak işini dowam etdirmek;

– Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň we ýokary okuw mekdepleriniň alymlarynyň bilelikde ýerine ýetirýän hem-de döwletiň ylmy we ykdysady kuwwatyny ýokarlandyrmaga ýardam berýän düýpli we ylmy-amaly barlaglary ösdürmek;

– ýurdumyzyň bilim ulgamyny mundan beýläk hem dünýä ölçeglerine laýyklykda kämilleşdirmek maksady bilen, halkara guramalary, ilkinji nobatda, Birleşen Milletler Guramasynyň Çagalar gaznasy (ÝUNISEF) we Bilim, ylym we medeniýet meseleleri boýunça guramasy (ÝUNESKO) bilen hyzmatdaşlygy ösdürmek;

– daşary ýurt döwletleriniň ýokary okuw mekdepleri bilen bilim we ylym hyzmatdaşlygyny giňeltmek boýunça işleri dowam etdirmek;

– daşary ýurt döwletleriniň bilim edaralary bilen bilelikde simpoziumlary, ylmy-amaly maslahatlary, sergileri, bäsleşikleri geçirmek;

– mekdep okuwçylarynyň we talypalaryň okuw dersleri boýunça halkara olimpiadalaryna gatnaşmagyny dowam etdirmek;

– ýaş nesliň hemmetaraplaýyn ösen şahsyýetler bolup kemala gelmeklerini üpjün etmek maksady bilen, mekdepden daşary bilimiň standartyny işläp taýýarlamak;

– bilimiň ähli basgançaklarynda bilim berlişiniň üznüksizligini gazanmak boýunça alnyp barylýan işleri dowam etdirmek. Bu ugurda bilim basgançaklarynda okuw meýilnamalarynyň özara baglanyşygyny gazanmak;

– bilim ulgamynyň işini döwrebaplaşdyrmak, mekdebe çenli çagalar edaralaryndan başlap, ýokary okuw mekdeplerine çenli bilim bermegiň ähli derejelerinde inňondebaryjy innowasiýa çemeleşmeleri we usullary giňden ornaşdyrmak;

– Türkmenistanda sanly bilim ulgamyny ösdürmek boýunça degişli işleri alyp barmak;

– bilim edaralarynyň maddy-enjamlaýyn binýadyny berkitmek işini dowam etdirmek;

– ýurdumyzyň ykdysadyýetiniň ösüş aýratynlygyna laýyklykda ýokary hünär bilim edaralarynda täze hünärleri hem-de zerurlyk ýüze çykan halatynda degişli ýokary okuw mekdeplerini döretmek we gurmak boýunça işleri alyp barmak;

– bilim-terbiýeçilik edaralarynyň hukuk binýadyny halkara standartlaryna laýyklykda kämilleşdirmek;

– Türkmenistanyň Prezidentiniň strategik maksatnamalarynyň çäklerinde «bilim-ylym-önümçilik» kadasyndan ugur alyp, bilim ulgamynyň ylym we önümçilik bilen utgaşmagyny gazanmak.

Geljekki 7 ýyl üçin meýilleşdirilýän döwürde Arkadag Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň ynsanperwer başlangyçlary bilen ýurdumyzyň Ahal welaýatynyň Gökdepe etrabynyň çäginde ägirt uly maýa goýum taslamasy, ýagny welaýatyň dolandyryş merkeziniň gurluşygy amala aşyrylar.

Taslama laýyklykda, dolandyryş desgalarynyň hem-de beýleki edaralaryň we ýaşayş jaýlarynyň binalarynyň toplumy bilen bir hatarda, beýleki düzümleriň edaralary, şol sanda durmuş ulgamy üçin niýetlenen binalar hem gurlar. Täze gurluşyklarda umumy orta bilim berýän mekdepleriň, başlangyç we orta hünär okuw mekdepleriniň, mekdebe çenli çagalar edaralarynyň we beýleki dolandyryş hem-de jemgyýetçilik binalarynyň gurulmagy bilen bilim ulgamynyň edara binalary emele getiriler.

Ylym ulgamyny ösdürmek

«Türkmenistanyň Prezidentiniň ýurdumyzy 2019–2025-nji ýyllarda durmuş-ykdysady taýdan ösdürmegiň Maksatnamasyndan» ugur alyp, ýurdumyzyň ylym ulgamyny ösdürmegiň maksady we wezipeleri ylmy-barlag işleriniň hil taýdan täze, şol sanda inženerçilik, innowasiýa tehnologiýalary taýdan has kämil derejesini gazanmakdan, ykdysadyýetimizi ösdürmäge ýardam etmek bilen, tebigat, adam we jemgyýet hakyndaky bilimleri özleşdirmekden, alnyp barylýan ylmy işleriň hilini yzygiderli ýokarlandyrmakdan, akademiki ylmy institutlaryň işini pudaklaýyn ylmy edaralar, ýokary okuw mekdepleri bilen birlikde utgaşykly alyp barmak arkaly ylmyň ileri tutulýan ugurlaryny ösdürmekden, täze ylmy netijeleri önümçilige ornaşdyrmak üçin teklipleri bermekden, ylmy-barlag institutlarynyň düzümini yzygiderli kämilleşdirmekden hem-de döwrebaplaşdyrmakdan ybaratdyr.

Bu wezipeleri durmuşa geçirmek üçin aşakdaky işler göz önünde tutulýar:

- energiýany tygşytlamak we netijeli peýdalanmak hakynda Türkmenistanyň Kanunynyň taslamasyny taýýarlamak;

- dürli derejedäki tebigy şertlerde ösümlikleriň häzirki ýagdaýyna baha bermek we hojalyk bähbitli häsiýetlerini öwrenmek;

- Hazar deňziniň ekologiýasyny, howanyň üýtgemegini, biodürlüligini goramaga gönükdirilen köpugurly ylmy-barlag işleri amala aşyrmak.

- halkara ylmy-tehniki hyzmatdaşlygy ösdürmek. Hazar deňzini we Hazarýaka sebitlerini toplumlaýyn öwrenmek üçin halkara guramalary we Hazarýaka döwletleriniň ylmy merkezleri bilen ylmy hyzmatdaşlygy alyp barmak;

- oba hojalyk mallarynyň önümliligini ýokarlandyrmak we tohum hilini gowulandyrmak, mallaryň keselleriniň önüni almagyň usullaryny işläp düzmek boýunça ylmy-barlaglary amala aşyrmak;

- «Altyn asyr» Türkmen kölüniň we onuň akabalarynyň gidrohimiýa düzümini öwrenmek we onuň sebitiň ekologiýa ulgamyna ýetirýän täsirine seljerme geçirmek;

- arassalanan iri lagym suwlaryny ulgamlaýyn netijeli peýdalanmagyň gidrohimiýasyny, ekologiýasyny öwrenmek we önümçilige ornaşdyrmak üçin degişli teklipleri hödürlemek;

- Tehnologiýalar merkeziniň işini bazar şertlerinde ýola goýmak bilen, ony tapgyrly hojalyk hasaplaşygyna geçirmek. Tehnologiýalar merkezinde dünýäde gazanylan tehnologik üstünlikler barada maglumatlar binýadyny döretmekligi ýola goýmak;

– halkymyzyň baý taryhy, ata Watanymyzyň we halkymyzyň öňünde ägirt uly hyzmatlary bitiren taryhy şahsyýetler baradaky ylmy-barlag işlerini dowam etmek, ylmy kitaplary we monografiýalary neşire taýýarlamak.

2019–2025-nji ýyllar aralygynda Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň garamagyndaky ylmy-barlag institutlary tarapyndan olaryň wezipelerine laýyklykda ylmy-barlag işleri alnyp barlar.

Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň Magtymguly adyndaky Dil, edebiýat, we milli golýazmalar instituty türkmen dil biliminiň we edebiýaty öwreniş ylmynyň nazary hem amaly meselelerini düýpli esasyda öwrenýär, şeýle-de türkmen halkynyň golýazma mirasyny, ýazuw ýadygärliklerini we folklor materiallaryny toplamak, golýazmalary dikeltmek, türkmen halkynyň diline, edebiýatyna, taryhyna, medeniýetine, sungatyna degişli golýazma çeşmeleri boýunça terjime we ylmy barlaglary alyp barmak işlerini amala aşyrýar. Institutda 2019–2025-nji ýyllar aralygynda türkmen dil bilimini, türkmen edebiýatyny, halk döredijilik eserlerini täze ylmy garaýyşlar esasynda düýpli öwrenmek, häzirki zaman türkmen edebi diliniň ösüş ugurlaryny, fonetikanyň möhüm meselelerini, dilimiziň taryhy boýunça düýpli ylmy seljermeleri geçirmek, gadymy, orta asyrlar we nusgawy edebiýatyň taryhy boýunça düýpli ylmy-barlaglary geçirmek, ata Watanymyzyň we halkymyzyň öňünde ägirt uly hyzmatlary bitiren taryhy şahsyýetler baradaky arapars dillerinde ýazylan golýazmalary terjime etmek, ylmy-barlag işlerini geçirmek, köp jiltlikleri, kitaplary, monografiýalary, ýygyndylary, gadymy we orta asyr türkmen diline, golýazmalaryna degişli sözlükleri neşire taýýarlamak göz önünde tutulýar.

Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň Taryh we arheologiya instituty Türkmenistanyň gadymy, orta asyrlar, täze we häzirki zaman taryhynyň möhüm meseleleri hem-de dünýä türkmenleriniň taryhy we häzirki ýagdaýy boýunça düýpli ylmy barlaglary geçirýär, şeýle-de ýurdumyzyň dürli künjeklerinde ýerleşýän arheologiya ýadygärliklerinde gazuw-agtaryş hem-de etnografiya gözleg işlerini amala aşyrýar. Institutda 2019–2025-nji ýyllarda Türkmenistanyň we türkmen halkynyň taryhnamasyny we taryhy çeşmelerini, türkmen halkynyň taryhynyň beýleki halklaryň taryhy bilen özara baglanyşygyny öwrenmek, Berkarar döwletiň bagtyýarlyk döwrüniň taryhyny, onuň ajaýyp gazananlaryny we üstünliklerini, medeni we ruhy mirasyny yzygiderli wagyz etmek işlerini alyp barmaklygy, türkmen halkynyň arheologik we etnografik mirasyny öwrenmek bilen arheologik ýadygärliklerinde gazuw-agtaryş işlerini ýerine ýetirmekligi, daşary ýurtlaryň belli ylmy ojaklary bilen arheologiya we etnografiya ylmy gözlegleri işjeňleşdirmek göz önünde tutulýar.

Türkmenistanyň Oguz han adyndaky Inžener-tehnologiyalar uniwersitetiniň Umumy we amaly biologiýa institutynda ylmyň biologiýa we biotehnologiyä ugurlaryny ösdürmek, oba hojalyk ekinleriniň seçgi-tohumçylyk işlerini talabalaýyk geçirmek, ösümlikleriň dermanlyk häsiýetini anyklamak, ösümlik we haýwanat dünýäsini öwrenmek we goramak boýunça düýpli hem-de amaly barlaglary geçirmek işleri amala aşyrylýar. Institutda 2019–2025-nji ýyllarda ýurdumyzyň dürli tebigy şertlerinde, şol sanda «Altyn Asyr» Türkmen kölüniň we Hazarýaka sebitlerinde ösümlikleriň häzirki ýagdaýyna baha bermek we hojalyk bähbitli häsiýetlerini öwrenmek, ösümlikleri öwrenmek boýunça innowasiýa tehnologiýalara esaslanan biotehnologiyany, öýjük we gen tehnologiýasyny, kompýuter tehnologiýasyny ösdürmek boýunça işleri kämilleşdirmek göz önünde tutulýar.

Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň Seýsmologiýa we atmosferanyň fizikasy instituty ýurdumyzyň seýsmik hadysalaryny, ojak zolaklarynyň döremegini öwrenmek bilen ýertitremelerini çaklaýar. Institutda 2019–2025-nji ýyllarda seýsmik hadysalaryň, ojak zolaklarynyň döremeginiň, ýertitremeleriniň aýratynlyklaryny öwrenmek boýunça ylmy-barlag işleriniň hil taýdan täze, innowasiýa tehnologiýalary taýdan has kämil derejesini alyp barmak göz önünde tutulýar.

Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň Tehnologiyalar merkezi nano, bio, maglumatlar we himiki ylmy barlaglaryň esasynda bäsdeşlige ukyply, material we energiýa tygşytlaýjy, ekologiýa taýdan howpsuz ýokary tehnologiýalary we innowasiýalary işläp taýýarlamak, ylmyň, bilimiň, önümçiligiň we işewürligiň bitewiligini üpjün etmek boýunça innowasiýa işleri ýerine ýetirýär. Tehnologiyalar merkezinde 2019–2025-nji ýyllarda maddalaryň fiziki-himiki häsiýetlerini düýpli öwrenmek, ösümlikleriň we haýwanlaryň öýjüklerini, biologik makromolekulalary, DNK-ny, RNK-ny, beloklary öwrenmek, nanomateriallary, fotodetektorlaryň we gün fotoelementleriniň strukturalaryny döretmegiň innowasiýa tehnologiýalaryny işläp düzmek, ykdysadyýetiň dürli pudaklary üçin kompýuter programmalaryny döretmek, Geografik maglumat ulgamlaryny (GMU) ulanmak boýunça usulyýetleri işläp taýýarlamak, netijeli ylmy-barlaglaryň esasynda tejribe-konstruktorçylyk işläp düzmeleri döretmek we başga tehnologiýalary öwrenmek we işläp düzmek bilen bagly işleri amala aşyrmak göz önünde tutulýar.

Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasynyň Himiýa instituty ýurduň mineral, gidromineral we uglewodorod çig mallaryny toplumlaýyn işlemekligiň fiziki-himiki esaslarynyň ylmy hem tehniki meselelerini çözmek işlerini alyp barýar. Institutda 2019–2025-nji ýyllarda nebiti we tebigy gazy gaýtadan işlemegiň tehnologiýasyny kämilleşdirmek, ýerli çig mallardan bäsleşige ukyply önümleri öndürmegiň ylmy esaslaryny işläp düzmek, nebiti, gazy we gazkondensaty düýpli gaýtadan işlemegiň fiziki, himiki esaslaryny öwrenmek, Türkmenistanyň uglewodorod çig

mallaryny gaýtadan işlemegiň ylmy esaslaryny kämilleşdirmek we halk hojalygyna ýaramly organiki birleşmeleri sintezlemek boýunça ylmy-barlag işlerini alyp barmak, Hazar deňziniň we «Altyn Asyr» Türkmen kölüniň suw gurşawynyň gidrohimiýasyny öwrenmek, ekologiýasyna baha bermek, Aşgabat şäheriniň arassalanan lagym suwlaryny peýdalanmagyň gidrohimiýa esaslaryny işläp düzmek, şeýle-de dowamly täsir edýän ekologik taýdan arassa agromineral dökünleriň täze görnüşlerini almak boýunça ylmy-barlag işlerini alyp barmak göz önünde tutulýar.

Häzirki wagtda Türkmenistanyň Ylmylar akademiýasynyň Himiýa institutynyň barlaghanalarynyň we bölümleriniň işleriniň 70 göterimi hojalyk hasaplaşygy esasynda alnyp barylýar. 2022-nji ýyla çenli Himiýa institutyny doly hojalyk hasaplaşygyna geçirmek boýunça işler alnyp barlar.

Saglygy goraýyş ulgamyny ösdürmek

«Türkmenistanyň Prezidentiniň ýurdumyzy 2019–2025-nji ýyllarda durmuş-ykdysady taýdan ösdürmegiň Maksatnamasyndan», Türkmenistanyň Prezidentiniň «Saglyk» Döwlet maksatnamasyndan hem-de saglygy goraýyş ulgamynda kabul edilen Döwlet we milli Maksatnamalaryndan ugur alyp, ýurdumyzyň saglygy goraýyş we derman senagaty pudagy depginleýin ösdüriler.

20833
Ilatymyzyň saglyk ýagdaýyny has-da gowulandyrmak we abadançylygyny ýokarlandyrmak, adamyň sagdyn ömrüniň dowamlylygyny artdyrmak, raýatlar üçin saglygy goramak babatda hemmetaraplaýyn deň mümkinçilikleri we şertleri üpjün etmek, kämil hem-de ýokary netijeli saglygy goraýyş ulgamyny döretmek, keselleriň önüni almak we maýyplygy azaltmak işi saglygy goraýyşyň baş ugry bolup durýar.

Şunuň bilen baglylykda, 2019–2025-nji ýyllarda saglygy goraýyş ulgamyny ösdürmegiň esasy wezipeleri, ilkinji nobatda, keselleriň önüni almaktan we hemme ýaşdaky adamlaryň saglygyny berkitmekden, jemgyýetçilik saglygy goraýyşy, saglygy goraýyş ulgamyny döwletiň we jemgyýetiň ösüşine laýyklykda ösdürmekden ybarat bolup durýar we ol her bir raýatyň saglygynyň iň ýokary derejede bolmagyny we adamyň sagdyn durmuşda uzak ýaşamagyny gazanmaga gönükdirilendir.

Bu wezipeleri durmuşa geçirmek üçin aşakdaky işleri amala aşyrmak göz önünde tutulýar:

– bitewi önüni alyş ulgamyny döretmek, saglygy goraýyş dolandyrmagy kämilleşdirmek we ilatyň saglygyny goramakda köpulgamlaýyn pudagara hyzmatdaşlygy ösdürmek;

– ilatyň saglygyny goramak we keselleriň önüni almak;

– ilata edilyän saglygy goraýyş hyzmatlarynyň hilini ýokarlandyrmak we bejeriş-öňüni alyş edaralarynyň maddy-enjamlaýyn binýadyny pugtalandyrmak maksady bilen, 2019–2025-nji ýyllar aralygynda täze hassahanalary, Saglyk öýlerini we merkezlerini gurmak;

– arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek işini güýçlendirmek;
– irki döwürde kesel anyklamagyň we ony bejermegiň saglygy goraýyş we ykdysady taýdan netijeli taslamalaryny durmuşa geçirmek hem-de näsaglaryň özleriniň netijeli bejerilmegine işjeň gatnaşmagyny gazanmak;

– ilata saglygy goraýyş kömeginiň berilmegini kämilleşdirmek;
– maşgala lukmançylygy ýörelgesini has-da kämilleşdirmek;
– saglygy goraýyşyň ilkinji basgançagynyň işini üýtgedip gurmak boýunça guramaçylyk işlerini geçirmek;

– derman senagatyny mundan beýlak hem ösdürmek we ilatymyzy özümizde öndürilýän hilli, howpsuz derman we saglygy goraýyş maksatly serişdeler bilen üpjün etmegi we eksport mümkinçiliklerini artdyrmak;

– zerur bolan möçberde milli manatdaky pul serişdelerini erkin ýörgünli daşary ýurt puluna öwürmek arkaly ilaty ýokary hilli derman we saglygy goraýyş maksatly serişdeleri bilen bökdençsiz üpjün etmek;

– saglygy goraýyşyň maddy-enjamlaýyn binýadyny pugtalandyrmak;
– maýyplyga degişli raýatlaryň döwlet sanawyny döretmek we olary kesgitlemekde halkara usullaryny öwrenmek;

– maýyplygy anyklamagyň usulyny kämilleşdirmek;
– sanly saglygy goraýyşy ösdürmek we saglygy goraýyş statistikasyny kämilleşdirmek;

– saglygy goraýyşyň maglumatlar ulgamyny ösdürmek boýunça pudagara strategiýany işläp taýýarlamak;

– saglygy goraýyşyň işine hemişelik gözegçilik geçirmek we baha bermek, şeýle hem indikatorlary we maksatly görkezijileri işläp taýýarlamak;

– maglumatlaryň ýygnaalmagy, işläp taýýarlanmagy, seljerilmegi, ýaýradylmagy we olaryň peýdalanylmagy saglygy goraýyşyň işiniň özgerişlerini ölçemek, ilatyň saglyk ýagdaýyny öwrenmek, raýatlaryň saglygyny berkitmek boýunça ähmiýetli ugurlary kesgitlemek we maslahatlary bermek;

– maglumatlaryň deňeşdirijiligini we Bütindünýä Saglygy Goraýyş Guramasynyň we beýleki abraýly halkara guramalaryň talaplaryna laýyklygyny gowulandyrmak maksady bilen, halkara standartlaryny ulanmak;

– saglygy goraýyş statistikasynyň maglumatlarynyň bitewüligini we deňeşdirijiligini üpjün etmek üçin Bütindünýä Saglygy Goraýyş Guramasynyň Baş Assambleýasy tarapyndan kabul ediljek Saglyk bilen bagly meseleleriň we

keselleriň halkara statistiki klassifikatorynyň 11-nji (HKS-11) gaýtadan seredilişini öwrenmek;

- saglygy goraýyş ulgamyny durnukly maliýeleşdirmek we saglygy goraýyşyň ykdysadyýetini kämilleşdirmek;

- Türkmenistanyň raýatlarynyň döwlet meýletin saglygy goraýyş ätiýaçlandyryşyny kämilleşdirmek we onuň beýleki görnüşlerini öwrenmek;

- saglygy goraýyş işgärlerini taýýarlamak we olaryň hünär derejelerini üznüksiz kämilleşdirmek;

- saglygy goraýyş işgärleriniň sanyny we hünär ukyplylygyny ösdürmek boýunça degişli resminamalary, ýokary lukmançylyk we farmasewtiki bilimli hünärmenleriň hünärleriniň nomenklaturasyny işläp taýýarlamak;

- saglygy goraýyş ulgamynyň zerurlyklaryny göz önünde tutup, täze hünärleri girizmek;

- lukmançylyk bilimini we ylmyň kämilleşdirmek hem-de maliýeleşdirmek;

- sport lukmançylygyny ösdürmek we onuň kanunçylyk binýadyny kämilleşdirmek;

- saglygy goraýyş babatda kanunçylygy kämilleşdirmek.

Maksatnama laýyklykda saglygy goraýyş ulgamyny ösdürmegiň şu ugurlary has ileri tutulýar:

- saglygy goraýyş ulgamyny durnukly maliýeleşdirmek;

- saglygy goramak işini häzirki döwrüň talaplaryndan ugur alyp, halkara ölçeglerine laýyklykda guramak;

- saglygy goraýyş ulgamyny ösdürmegi hem-de özgertmegi dowam etdirmek we öňdebaryjy lukmançylyk ylmyň we biliminiň gazananlarynyň esasynda kämilleşdirmek;

- saglygy goraýyş ulgamynyň maddy-enjamlaýyn binýadyny pugtalandyrmak;

- ýokary hilli we elýeterli saglygy goraýyş hyzmatlary bilen üpjün etmek;

- saglygy goraýyş işgärlerini taýýarlamak, şol sanda olaryň daşary ýurtlarda taýýarlanylmagyny we hünär derejeleriniň ýokarlandyrylmagyny gazanmak;

- dünýäniň meşhur lukmanlaryny işe çekmek arkaly ösen tehnologiýaly saglygy goraýyş merkezleriniň işini guramak we täze merkezleriň taslamalaryny işläp taýýarlamak işlerini dowam etmek.

Maksatnamany amala aşyrmagyň çäklerinde saglygy goraýyş ulgamynda raýatlaryň saglygyny pugtalandyrmak syýasaty alnyp barlar. Saglygy goraýyş edaralarynyň maddy-tehniki taýdan enjamlaşdyrylyşyny gowulandyrmak, işgärleriň mümkinçiliginiň ösüşini höweslendirmek, ähli ýaşdaky raýatlaryň saglygyny üpjün etmäge täze çemeleşmeleri ornaşdyrmak boýunça çäreler dowam etdiriler.

Saglygy goraýşyň maddy-enjamlaýyn binýadyny güýçlendirmek üçin saglygy goraýyş edaralaryny gurmak, düýpli abatlamak we durkuny täzelemek, olary häzirki zaman lukmançylyk enjamlary bilen enjamlaşdyrmak işleri dowam etdiriler.

Saglygy goraýşyň barlaghana ulgamyny halkara derejelerinde ösdürmek maksady bilen barlaghanalaryň hiline gözegçiligi dolandyrmak ulgamyny we olaryň kanunçylyk binýadyny kämilleşdirmegi hem-de häzirki zaman barlaghana enjamlarynyň täze görnüşlerini göwnejaý işletmek we olara tehniki taýdan ideg etmek üçin inžener hünärmenleriň taýýarlanylmagy dowam etdiriler.

Ýurdumyzyň çäklerini arassaçylyk taýdan goramak we howply ýokanç keselleriň önüni almak çäreleriniň Halkara saglygy goraýyş-arassaçylyk düzgünlerine (2005 ý.) laýyklykda geçirilmegi dowam etdiriler.

Ýurdumyzyň çet we serhetýaka etraplarynda, beýleki oba ýerlerinde ýaşaýan raýatlara döwrebap saglygy goraýyş hyzmatlarynyň doly derejede berilmegini üpjün etmekde oňaýly şertleri döretmek maksady bilen, ilatyň saglygyny goramakda ýokary hilli hyzmat etmek we gaýragoýulmasyz tiz lukmançylyk kömegini bermek üçin bäsleşik geçirmek arkaly Oba milli Maksatnamasynyň hasabyna oba saglyk merkezlerine we öýlerine «Tiz kömek» awtoulaglary, ministrligiň ýörite maksatlaýyn hasabyndan welaýatlaryň we Aşgabat şäheriniň saglygy goraýyş edaralary üçin ýöriteşdirilen awtoulaglary hem-de edara-kärhanalarynyň ýolbaşçylary üçin ýeňil awtoulaglary, şeýle hem ministrligiň ýörite maksatlaýyn hasabyndaky we tabynlygyndaky edara-kärhanalaryň hasabyndaky milli manatdaky serişdeleri erkin ýörgünli daşary ýurt puluna öwürüp, keselleriň önüni alyş çärelerini giňeltmek, keselleri anyklamak we bejermek üçin zerur bolan waksinalary, derman, saglygy goraýyş maksatly, sarp ediş serişdeleri, reaktiwleri we ätiýaçlyk şaýlary satyn almak hem-de lukmançylyk enjamlaryna hyzmat etmek we daşary ýurtlardan hünärmenleri çagyrmak boýunça işler alnyp barlar.

Ilata edilyän saglygy goraýyş hyzmatlarynyň hilini dünýä ülnülerine ýetirmek we pudagyň maddy-enjamlaýyn binýadyny pugtalandyrmak boýunça Birleşen Milletler Guramasynyň düzüm birlikleri we abraýly halkara guramalar bilen hyzmatdaşlyk dowam etdiriler.

Lukmançylyk hyzmatlarynyň elýeterliligini we hilini ýokarlandyrmak saglygy goraýyş ulgamynyň birinji nobatdaky wezipesi bolar. Munuň üçin döwletiň saglygy goraýyş guramalarynda dolandyrys we saglygy goraýyşda maýa goýum syýasatyny alyp barmak işleri kämilleşdiriler. Maliýeleşdirmegiň we saglygy goraýyş hyzmatlary üçin töleg tölemegiň netijelere gönükdirilen ulgamy ornaşdyrylar, dermanlar bilen üpjünçiligiň netijeli ulgamy dörediler.

Maksatnama laýyklykda saglygy goraýyş ulgamynda aşakda görkezilen ugurlary durmuşa geçirmek maksat edinilýär:

- saglygy goraýyş ulgamynyň gurluş taýdan netijeliligini ýokarlandyrmak;
- ýokanç däl keselleriň önüni almak we olaryň garşysyna göreşmek işlerini has-da güýçlendirmek;
- täze bejeriş-anyklaýyş usullaryny: kohlear implantasiýany, beden agzalarynyň transplantasiýasyny, süňk ýiliginiň implantasiýasyny we beýleki innowasion usullary yzygiderli amaly lukmançylyga ornaşdyrmak;
- raýatlaryň saglygynyň ömrüň ähli tapgyrlarynda goralmagyny we berkidilmegini üpjün etmek;
- lukmançylyk kömegini bermegiň täze guramaçylyk görnüşlerini saglygy goraýşa ornaşdyrmak;
- eneligi we çagalygy goramak gullugyny pugtalandyrmak;
- önüni alyş ugry bolan işleri ösdürmek;
- ýokary lukmançylyk kömegini bermegiň innowasion tehnologiýalaryny kämilleşdirmek;
- keselleri anyklamagyň, önüni almagyň, bejermegiň we saglygy dikeltmegiň täze usullaryny synagdan geçirmegiň çäklerinde lukmançylyk kömegini bermek ulgamyny ornaşdyrmak;
- dowamly böwrek ýetmezçilikli näsaglara berilýän saglygy goraýyş hyzmatlarynyň hilini ýokarlandyrmak;
- elýeter we ýokary hilli lukmançylyk kömegini almaga hukuklary barada raýatlary habarly etmek ulgamyny emele getirmek.

Saglygy goraýyş ulgamyna ylmy barlaglaryň netijelerini ornaşdyrmagyň üznüksiz tapgyrynyň emele getirilmegi, soňundan kliniki maslahatlara goşmak bilen, kliniki barlaglary geçirmegiň esasynda täze ýa-da ep-esli gowulandyrylan önüni alyş, anyklaýyş, bejeriş we dikeldiş usullaryny ulanmak ýoly bilen, lukmançylyk kömegini bermegiň tertibini kämilleşdirmäge mümkinçilik berer.

Sagdyn ýaşayşy alyp barmak we öz saglygyň üçin raýdaşlyk jogapkärçiligi ýörelgesi saglygy goraýyş ulgamynda döwlet syýasatynyň hem, ilatyň gündelik ýaşayşynyň hem aýrylmaz bölegi bolar. Bu çilim çekmegiň, alkogolly içgileri köp içmegiň, stressleriň, fiziki işjeňligiň pes bolmagynyň we rejesiz iýmitlenmegiň şertlerinde keselleri azaltmaga mümkinçilik berer. Adamyň ýaramaz endiklerine garşy göreşiň netijeli gurallarynyň biri hem ýurtda köpçülikleýin bedenterbiýe-sport çärelerini ösdürmek bolup galar.

Saglygy goraýyş ulgamynyň işgärler bilen üpjünçiligini kämilleşdirmek dowam etdiriler. Munuň üçin saglygy goraýyş hünärmenleriniň öz bilimlerini we başarnyklaryny yzygiderli ýokarlandyrmaklary üçin degişli usullary döretmek, şol sanda daşary ýurtlara iş saparlaryny guramak, ösen daşary ýurtlaryň öňdebaryjy klinikalaryndan tejribeli hünärmenleri çagyrmak göz önünde tutulýar. Oba ýer-

lerinde lukmanlaryň we orta saglygy gorayyş işgärleriniň iş şertlerini gowulandyrmak boýunça goşmaça çäreler geçiriler, olaryň maddy üpjünçiligini höweslendiriş usullary kesgitlener.

Düýpli diwersifikasiýalaşdyrmagyň hasabyna derman senagatyny ösdürmek boýunça, şeýle hem ýokary tehnologiýalaryň binýadynda dünýä bazarynda bäsdeşlige ukyply önüm çykarýan önümçilikleri döretmek boýunça işler dowam etdiriler.

2019–2025-nji ýyllarda ilaty dermanlar bilen ýeňillikli üpjün etmek üçin zerur we möhüm derman we sarp ediş serişdeleriniň sanawyny artdyrmak boýunça işler dowam etdiriler.

Derman senagaty ilaty ýurdumyzda öndürilen täsirli we howpsuz derman serişdeleri hem-de lukmançylyk önümleri bilen üpjün etmek, içerki bazarda ýurduň daşyndan getirilýän derman serişdeleriniň ornuny tutýan önümleriň önümçiligini we eksport mümkinçiliklerini artdyrmak boýunça wezipeleri ýerine ýetirer.

«Türkmendermansenagat» birleşiginiň düzümindäki kärhanalarda innowasion tehnologiýalary giňden ulanmak bilen şu işleri amala aşyrmak meýilleşdirilýär:

– S.A.Nyýazow adyndaky «Buýan» obasenagat toplumynyň düzüminde buýan kökünü gaýtadan işläp, taýýar önümleri almagy öwrenmek;

– «Türkmendermansenagat» birleşigine degişli kärhanalarda öndürilýän önümleriň sanyny we möçberini artdyrmak mümkinçiliklerini işjeň öwrenmek dowam etdiriler.

Derman serişdeleriniň hilli bolmagyny, howpsuzlygyny we netijeliligini gazanmak üçin kanunçylyk binýady, derman serişdelerini öndürmegiň, saklamagyň, ýaýratmagyň we goýbermegiň tertibi kämilleşdiriler. Derman serişdeleri baradaky maglumatlar giň derejede elýeter bolar. Derman serişdeleriniň tertipsiz peýdalanylmagynyň önüni almak we olary «elektron dermannama» esasynda goýbermek, dünýä lukmançylyk tejribesinde ulanylýan täze innowasion derman serişdelerini ýurdumyza getirmek we amaly lukmançylyga ornaşdyrmak öwreniler. Bejeriş iş tejribesinde iň gowy netijeleri görkezýän hilli we howpsuz derman serişdelerinden peýdalanmak ileri tutular.

Türkmenistanyň Prezidentiniň Kararlaryna laýyklykda Aşgabat şäherinde Halkara estetiki bejeriş merkeziniň, 130 orunlyk Halkara ýanyk şikeslerini bejeriş merkeziniň, 240 orunlyk awtoduralganyň gurluşyk işleri alnyp barlar.

Hormatly Prezidentimiziň tabşyryklaryna laýyklykda, Halkara Saglyk merkezleri müdiriýetiniň hereket edýän merkezleriniň yzygiderli abatlaýyş işlerini geçirmek we olary lukmançylyk hem-de tehniki enjamlary bilen üpjün etmek göz önünde tutulýar.

Häzirki döwrüň talaplaryndan ugur alyp, paýtagtymyzda Fiziologiýa ylmy-kliniki merkezli hassahanasynyň, şäher Saglyk öýleriniň, şäher Köpugurly hassahanasynyň, Maýyplaryň we gartaşan adamlaryň öýüniň, Lukmançylyk orta okuw mekdebiniň, Türkmenistanyň Döwlet lukmançylyk uniwersitetiniň diplomdan soňky taýýarlyk we lukmanlary kämilleşdirmek fakultetiniň täze binalaryny gurmak hem-de zerurlygy boýunça ozalky hereket edýän saglygy goraýyş edaralaryny döwrebaplaşdyrmak meýilleşdiriler.

Türkmenistanyň Ahal welaýatynyň Ak bugdaý etrabyňyň Bagabat şäherçesinde 200 orunlyk we Lebap welaýatynyň Köýtendag etrabynda 200 orunlyk Gaýnarbaba şypahanalary gurmak boýunça işler alnyp barlar.

Ýurdumyzyň welaýatlaryny 2019–2025-nji ýyllarda durmuş-ykdysady taýdan ösdürmegiň Maksatnamalaryna laýyklykda, gurluşyk işleri alnyp barlar.

Ahal welaýatynyň täze dolandyrys merkezinde 150 orunlyk Onkologiýa merkeziniň, 350 orunlyk Köpugurly hassahananyň, 150 orunlyk Enäniň we çaganyň saglygyny goraýyş merkeziniň, Saglyk öýüniň, ýatymlaýyn orunsyz «Gaýragoýulmasyz tiz kömek» merkeziniň, welaýat saglygy goraýyşyň awtoulaglar kârhanasynyň, Ak bugdaý we Tejen etrap hassahanalarynyň hem-de Ahal welaýatynyň Saglygy goraýyş müdirliginiň täze binalaryny gurmak, Bäherden etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň we Tejen şäher hassahanasynyň durkuny täzelemek meýilleşdirilýär.

Welaýatyň Gökdepe etrabynda gurulýan 200 orunlyk Ýokanç keselleri hassahanasy 2020-nji ýylda ulanmaga berler.

Balkan welaýatynyň Türkmenbaşy şäherinde 400 orunlyk Köpugurly we 100 orunlyk Ýokanç keseller hassahanalarynyň, Balkanabat şäherinde 200 orunlyk ýokanç keselleri merkeziniň we Serdar şäherinde 1 sany Saglyk öýüniň täze binalary gurlar, narkologiýa hassahanalarynyň, Enäniň we çaganyň saglygyny goraýyş merkeziniň çaga dogrulýan bölüminiň, Serdar etrabynda 2 sany oba Saglyk öýüniň, Türkmenbaşy etrabynda 1 sany oba Saglyk öýüniň, Etrek etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Magtymguly etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň we Bereket etrabynda 1 sany oba Saglyk öýüniň we 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Türkmenbaşy şäher köpugurly hassahanasynyň, Hazar şäher hassahanasynyň ýokanç keseller bölüminiň binalarynyň durkuny täzelemek işleri amala aşyrylar.

Daşoguz welaýatynyň Daşoguz şäherinde 450 orunlyk welaýat Köpugurly, 150 orunlyk welaýat Onkologiýa, 180 orunlyk welaýat inçekesel hassahanalarynyň, 230 orunlyk Ýokanç keseller merkeziniň, 1 sany şäher Saglyk öýüniň, Gurbansoltan eje adyndaky etrap hassahanasynyň inçekesel we kesel anyklaýyş-maslahat beriş bölümleriniň, 4 sany oba Saglyk öýüniň, Boldumsaz etrap hassahanasynyň we 4 sany oba Saglyk öýüniň, Köneürgenç etrabynda 5 sany oba Saglyk öýüniň,

Akdepe etrabynda 6 sany oba Saglyk öýüniň, Türkmenbaşy etrabynda 6 sany oba Saglyk öýüniň, Görogly etrabynda 3 sany oba Saglyk öýüniň, S.A.Nyýazow adyndaky etrabynda 5 sany oba Saglyk öýüniň, Gubadag etrabynda 6 sany oba Saglyk öýüniň we Ruhubelent etrabynda 4 sany oba Saglyk öýüniň täze binalaryny gurmak göz önünde tutulýar. 2019-2025-nji ýyllarda Daşoguz welaýat Köpugurly hassahanasynyň binalarynyň, welaýat psihonewrologiýa hassahanasynyň, welaýat Stomatologiýa merkeziniň, 3-nji şäher Saglyk öýüniň, Gurbansoltan eje adyndaky etrabyndaky ýöriteleşdirilen psihiatriýa hassahanasynyň, Boldumsaz etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Türkmenbaşy we Gubadag etrap hassahanalarynyň inçakesel bölümleriniň, Görogly etrabynda 3 sany oba Saglyk merkezleriniň, S.A.Nyýazow adyndaky etrabynda 2 sany oba Saglyk öýüniň binalarynyň durkuny täzelemek meýilleşdirilýär.

Lebap welaýatynyň Türkmenabat şäherinde 100 orunlyk welaýat Onkologiýa we 300 orunlyk Inçakesel hassahanalarynyň, Kerki we Darganata etrap hassahanalarynyň, Kerki etrabyň Kerki şäher saglyk merkeziniň, Köýtendag etrabyň Magdanly şäher hassahanasynyň, Dänew etrabynda 1 sany oba Saglyk merkezi we 1 sany şäher Saglyk öýüniň, Saýat etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Döwletli etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň we Halaç etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň täze binalary gurlar, Türkmenabat şäherinde Bejeriş-sagaldyş, Narkologiýa we İç keseller hassahanalarynyň we 1 sany şäher Saglyk öýüniň, Hojambaz we Farap etrap hassahanalarynyň, Halaç etrabyň Garabekewül şäher hassahanasynyň, Köýtendag etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Farap etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Dänew etrabynda 1 sany oba Saglyk öýüniň, Saýat etrabynda 1 sany oba Saglyk öýüniň, Halaç etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Çärjew etrabynda 1 sany oba Saglyk öýüniň durkuny täzelemek meýilleşdirilýär.

Mary welaýatynyň Mary şäherinde 500 orunlyk Köpugurly we 200 orunlyk Onkologiýa hassahanalarynyň, Tagtabazar etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Serhetabat etrabynda 1 sany oba Saglyk öýüniň, Türkmençäly etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Sakarçäly etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Oguzhan etrabynda 1 sany şäherçe Saglyk merkeziniň, Baýramaly şäherinde 1 sany şäher Saglyk merkeziniň täze binalary gurlar, Ýolöten etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Garagum etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Serhetabat etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Murgap etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Türkmençäly etrabynda hassahananyň şahamçasynyň binasynyň, Baýramaly etrabynda 1 sany oba Saglyk merkeziniň, Mary şäher 1-nji Saglyk öýüniň, Mary şäherinde deri-wenerologiýa hassahanasynyň, Stomatologiýa merkeziniň, welaýat narkologiýa hassahanasynyň, welaýat Çagalar öýüniň, Oguzhan etrap hassahana-

synyň Oguzhan şahamçasynyň, Ýolöten etrap hassahanasynyň durkuny täzelemek işleri amala aşyrylar.

Şeýle hem, Balkan, Daşoguz, Lebap we Mary welaýatlaryndaky Saglygy goraýyş-anyklaýyş merkezleriniň, «Ene mähri» merkezleriniň yzygiderli abatlaýyş işlerini geçirmek we olary lukmançylyk hem-de tehniki enjamlary bilen üpjün etmek göz önünde tutulýar.

Ilatymyza gaýragoýulmasyz lukmançylyk kömegini amala aşyrmakda sanitar awiasiýa gullugynyň hyzmatlaryndan netijeli peýdalanmak işi ýola goýlar, bu gullugyň maddy-enjamlaýyn binýady pugtalandyrylar, ýük awtoulaglary bilen üpjün ediler, şeýle hem Adatdan daşary ýagdaýlarda saglygy goraýyş merkeziniň welaýatlardaky merkezleriniň hem-de ýöriteleşdirilen döwrebap ammarlarynyň binalary gurlar.

Ýokanç däl keselleriň önüni almak we olaryň garşysyna göreşmek boýunça alnyp barylýan işleriň depgini güýçlener, amala aşyrylýan çäreleriň netijeliligi, lukmançylyk hyzmatlarynyň hili ýokarlanar, bu ugurda alnyp barylýan lukmançylyk ylmy işleriniň gerimi giňeler, lukmançylyk hyzmatlarynyň hilini ýokarlandyrmaga we jemgyýetimizde sagdyn durmuş ýörelgelerini ornaşdyrmaga gönükdirilen saglygy goraýyş syýasaty öňe sürler.

Ýurdumyзда onkologiýa keselleriniň önüni almak we olary netijeli bejermek boýunça meýilnama işlenilip taýýarlanar hem-de agyr keselli näsaglara palliativ saglygy goraýyş kömegini bermegiň guramaçylyk-usulyýet işleri alnyp barlar.

Hormatly Prezidentimiziň ilatyň arasynda sagdyn durmuş ýörelgelerini giňden ornaşdyrmak barada edýän tagallalaryna laýyklykda, ýurdumyzyň ähli ýaşdaky ilatynyň fiziki işjeňligi höweslendiriler, raýatlarymyzyň bu ugurda düşüňjeleri artdyrylar, hemmetaraplaýyn deň mümkinçilikler we şertler üpjün edilip, köpçülikleýin bedenterbiýe we sport bilen meşgullanýan adamlaryň sany köpeler, ýeterlik däl fiziki işjeňlik sebäpli döreýän ýokanç däl keseller azalar.

Ýurdumyзда ýol hereketiniň howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça işler maksatnamalaýyn alnyp barylýar, bu ugurda degişli ministrlikleriň, pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň, jemgyýetçilik we halkara guramalarynyň işini sazlaşykly utgaşdyrmak arkaly olaryň ähli mümkinçilikleri meýilleşdirilen çäreleriň üstünlikli amala aşyrylmagyna gönükdiriler, pyýadalaryň we sürüjileriň ýol hereketiniň kadalary baradaky düşüňjeleri ýokarlanar, awtoulagy dolandyryýan sürüjileriň ýol hereketiniň kadalaryny berjaý etmekleriniň hili gowulanar, ýol-ulag hadysalary sebäpli bolýan agyr şikes ýetmeleriň, maýyplygyň we heläkçiligiň önüni almak boýunça toplumlaýyn çäreler durmuşa geçiriler.

Raýatlaryň temmäkini we alkogoly ulanmagyň zyýanly täsiri baradaky düşüňjelerini artdyrar, ilatyň arasynda sagdyn durmuş ýörelgelerini mundan beýläk-de has-da giňden ornaşdyrmak, nesilleri sagdyn ruhda terbiýelemek, adamzadyň saglygyna ýaramaz täsir edýän temmäkini ulanmaga we alkogol içgilerine garşy göreşmek boýunça giň gerimli işler alnyp barlar.

Ilatyň psihiki saglygyny goramak boýunça alnyp barylýan işler saglygy goraýşyň ilkinji basgançagynda araçäk ýagdaýlary we dürli psihiki bozulmalary anyklamak we bejermek işlerini kämilleşdirmäge, raýatlaryň psihiki saglygy barada sowatlylygyny artdyrmaga we saglygyny gowulandyrmaga hem-de bu keselleriň netijesinde döreýän ýokanç däl keselleriň azalmagyna ýardam eder.

Ýurdumyzyň baý tebigy mineral we şypa beriji palçyk çeşmelerine hem-de ekologiýa aýratynlyklaryna esaslanýan sagaldyş we keselleriň önüni alyş ugurly edaralarynyň ygtyýarlandyrylan şypahana hyzmatlarynyň gerimini giňeltmek we görnüşlerini artdyrmak, şypahanalar ulgamyny ösdürmek maksady bilen milli Maksatnama işlenip taýýarlanylýar.

Milli Maksatnamany tapgyrlaýyn durmuşa geçirmek göz önünde tutular we onuň esasy maksatlary raýatlaryň şypahana hyzmatlaryna bolan isleglerini kanagatlandyrmakdan, olaryň saglygyny goramak we keselleriň önüni almakdan, saglygy dikeltmek we berkitmekden, iň öndebaryjy usullary ulanmak arkaly şypahana hyzmatynyň hilini we elýeterliligini ýokarlandyrmakdan, wagtlaýyn we yzygiderli zähmete ukypsyzlygy, maýyplygy azaltmak we maýyplyga getirýän keselleriň önüni almakdan, Türkmenistanyň çäginde hereket edýän sagaldyş-dikeldiş görnüşli edaralaryň işini utgaşdyrmakdan, şypahana işiniň kämil ulgamyny döretmek arkaly durmuşyň we ýaşayşyň hilini gowulandyrmakdan hem-de raýatlaryň sagdyn ömrüniň dowamlylygyny artdyrmakdan ybarat bolar.

Şunda şypahana edaralaryny hünärmenler bilen üpjün etmek, şypahana ulgamyna innowasiýalary ornaşdyrmak, şypahana edaralarynyň işiniň polifunksional ugurlaryny guramak, şypahana ulgamyny dolandyrmakda elektron resminamalar dolanyşygyny doly ýola goýmak, ýurdumyzyň tebigy melhem çeşmeleriniň bejeriş häsiýetlerini ylmy taýdan öwrenmegi dowam etdirmek, şol ýerlerde täze şypahanalary gurmak barada teklipleri işläp taýýarlamak, ýurdumyzda hereket edýän şypahanalarda çagalar üçin niýetlenen bölümleri açmak, şypahana ulgamyna dünýäniň öndebaryjy şypahanalarynyň netijeli iş usullaryny ornaşdyrmakda halkara hyzmatdaşlygy ýola goýmak, hünärmenleriň bilim derejelerini ýokarlandyrmak, şypahanalaryň maddy-enjamlaýyn binýadyny kämilleşdirmek we lukmançylyk ugurlaryny giňeldip, ösdürmegi dowam etmek, Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrliginiň saýtynda ýörite sahypany döretmek, şypahanalaryň

hususy resmi saýtlarynda ulgamlayyn iş alyp barmak we beýleki wezipeler göz önünde tutular.

Gahryman Arkadagymyzyň tagallasy bilen, ilatymyzyň dürli gatlaklarynyň ýaşayyş-durmuş derejesini ýokarlandyrmak, hususan-da, eneleriň we çagalaryň, mekdep okuwçylarynyň iýmitini gowulandyrmak babatynda uly işler amala aşyryldy. Ilatymyza goýberilýän arassa agyz suwunyň we iýmit önümleriniň hiline we howpsuzlygyna amala aşyrylýan gözegçilik işleri dowam etdirilýär.

Iýmit önümleriniň howpsuzlygynyň we ýokary hilliginiň üpjün edilmegi hem-de ene süýdi bilen iýmitlendirmegi wagyz etmek we goldamak boýunça Türkmenistanyň kanunçylygy yzygiderli kämilleşdirilýär.

Durmuş we ykdysady ösüşiň esasynda duran ynsan saglygynyň goraglylygyny has-da pugtalandyrmak, keselleriň önüni almak, sagdyn iýmitlenmegiň kadalaryny we düzgünlerini ornaşdyrmak bilen ilatymyzyň saglygyny berkitmek, raýatlaryň ömrüniň ortaça dowamlylygyny artdyrmak we sagdyn durmuşda uzak ýaşamagyny gazanmak maksady bilen, ýurdumyzyň ilatynyň sagdyn iýmitlenmegi boýunça milli Maksatnama işlenip taýýarlanylýar.

Milli Maksatnamada jemgyýetimizde sagdyn iýmitlenmek meseleleri boýunça aň-bilim we wagyz-nesihat çärelerini ösdürmek, Bütindünýä Saglygy Goraýyş Guramasynyň maslahatlaryny we halkara kadalaryny hasaba alyp, ilatyň sagdyn iýmitlenmegini üpjün etmek çygrynda guramaçylyk-usulyýet çärelerini kämilleşdirmek hem-de kadalaşdyryjy binýady berkitmegi dowam etdirmek, raýatlaryň ömrüniň ähli tapgyrlarynda iýmitlenmegiň sazlaşykly we kadaly bolmagyny goldamak, ilatymyzy howpsuz we sagdyn iýmit önümleri bilen durnukly üpjün etmek, iýmit ulgamynda yzygiderli gözegçiligi, baha berşi we ylmy barlaglary geçirmek we tejribä ornaşdyrmak, hünärmenleri taýýarlamak hem-de beýleki wezipeler kesgitleniler.

Netijede, ilatyň saglygynyň goraglylygy ýokarlandyrylar, dürli keselleriň durnukly öňi alnar, raýatlaryň sagdyn ömrüniň ortaça dowamlylygy artar we sagdyn durmuşda uzak ýaşamagy gazanylar, ilatyň sagdyn iýmitlenmek boýunça düşüňjeleri we bilimi ýokarlanar, ýurdumyzda öndürilýän ekologiýa taýdan arassa we sagdyn iýmit önümleriniň önümçiligi artdyrylar.

Sport ulgamyny ösdürmek

«Türkmenistanyň Prezidentiniň ýurdumyzy 2019–2025-nji ýyllarda durmuş-ykdysady taýdan ösdürmegiň Maksatnamasyndan» ugur alnyp, ýurdumyzda bedenterbiýäni we sporty, Olimpiýa hereketini ösdürmek arkaly ilatymyzyň saglygyny berkitmek we türkmen sportuny dünýäde iň öňdäki orunlara çykarmak boýun-

ça önümüzde durýan wezipeleri üstünlikli çözmek, bu ugurda göz önünde tutulan uly işler we çäreler ulgamlaryn esasyda amala aşyrylar.

2020-nji ýylda Ýaponiýa döwletinde geçiriljek XXXII Olimpiýa oýunlaryna ýokary derejede taýýarlyk işleri alnyp barlar.

Ýurdumyzda bedenterbiýäniň we sportuň ösen ulgamyny kämilleşdirmek, bedenterbiýäni we sporty, sagdyn durmuşy wagyz etmek, ilaty bedenterbiýe hem-de köpçülikleýin sport bilen meşgullanmaga giňden çekmek, bedenterbiýe we sport boýunça hünärmenleri taýýarlamak hem-de gaýtadan taýýarlamak işleri amala aşyrylar.

Maksatnamanyň çäklerinde türgenlerimiziň Olimpiýa, Aziýa oýunlaryna, Talyplaryň Bütindünýä Uniwersiadasyna we beýleki abraýly halkara sport ýaryşlaryna ýokary taýýarlykly gatnaşmaklaryny hem-de olarda baýrakly orunlary eýelemeklerini üpjün etmek üçin, halkara derejeli ussat türgenleri taýýarlamagyň ulgamy has-da kämilleşdiriler.

Ýokary derejeli türgenleri saýlap-seçmek, olaryň saglyk ýagdaýyny, beden we ruhy taýdan ösüşini, bäsleşiklere taýýarlygyny kesgitleýän barlag synaglaryny işläp taýýarlamak we halkara derejesindäki ýaryşlara gatnaşdyrmak işleri durnukly ýola goýlar.

Ýokary derejeli türgenleri ýöriteleşdirilen şertlerde taýýarlamakda we halkara derejeli ussatlyga çenli ösdürmekde Türkmenistanyň degişli sport Milli merkezleriniň we federasiýalarynyň sazlaşykly işlemegi gazanylar.

Olimpiýa, Aziýa oýunlarynyň, Talyplaryň Bütindünýä Uniwersiadasynyň maksatnamalaryna girizilen sportuň görnüşleri boýunça türgenleri taýýarlamagyň aýry-aýrylykda düzülen meýilnamalary durmuşa geçiriler.

Maksatnama laýyklykda ýokary netijeli sport ulgamy hil taýdan özgerdiler we ösdüriler. Türgenleri taýýarlamak hem-de halkara sport ýaryşlaryna gatnaşdyrmak we okuw-türgenleşik ýygnaýyşyklaryna ibermek tejribesi dowam etdiriler.

Bu wezipeleri durmuşa geçirmek üçin aşakdaky işleri amala aşyrmak göz önünde tutulýar:

- öňdebaryjy tehnologiýalary peýdalanmak;
- abraýly halkara sport ýaryşlarynda we beýleki ýaryşlarda üstünlikli çykyş edip, baýrakly orunlary eýelemäge ukyply türgenleri hemmetaraplaýyn goldamak;
- türgenleri taýýarlamak we olara tälim bermek işlerini öňdebaryjy dünýä tejribesini ulanyp, ylmy esaslarda alyp barmak;
- türgenleri taýýarlamakda etrap, şäher, welaýat we ýurt derejelerini öz içine alýan has kämil we netijeli ulgamy döretmek;

– halkara derejeli türgenleri taýýarlamagyň, şol sanda ylmy-usulyýet we innowasiýa, üpjünçilik binýadyny pugtalandyrmak, öňdebaryjy ugurlaryny, usullaryny we çemeleşmeleri giňden peýdalanmak;

– türgenleri has uly ýaryşlara halkara derejesinde psihologik taýdan has kämil taýýarlamak;

– türgenlerimiziň umumy beden we ruhy taýdan taýýarlygynyň, ýeňşe bolan ynamynyň we erk-isleginiň, çydamlylyk, sabyrlylyk, aýgytlylyk, tutanýerlilik, gaýduwsyzlyk we netije gazanmak üçin soňuna çenli bäsleşmek ýaly endiklerini, şeýle hem sport ukyplaryny has-da kämilleşdirmek;

– ýaşlary uly sporta çekmek, halkara tejribesiniň esaslarynda ýaryşlara taýýarlamak;

– dünýä sportunyň ugruny we tejribesini öwrenmek üçin yzygiderli gözegçilik etmek (monitoring) we maslahat beriş işini halkara derejesinde guramak;

– sportda dopinge garşy göreşmek;

– ylmyň gazananlaryny we ösen tehnologiýalary giňden ornaşdyrmak arkaly sport ulgamynyň işini we gurluşyny kämilleşdirmek, sportuň guramaçylyk, ylmy-usulyýet esaslaryny kämilleşdirmek, hukuk binýadyny berkitmek boýunça işleri durmuşa geçirmek.

Sport ulgamynyň maddy-enjamlaýyn binýadyny berkitmek we giňeltmek, üpjünçilik ulgamyny döwrebaplaşdyrmak üçin çäreleriň giň toplumy meýilnamalaýyn esaslarda amala aşyrylar.

Türgenleri taýýarlamak işini halkara sport guramalarynyň üýtgeýän talaplaryny hasaba almak bilen guramak, okuw-türgenleşik işlerine täzeçe çemeleşmek, şeýle hem türgenleriň we tälimçileriň saglyk ýagdaýyny doly derejede öwrenmek hem-de oňa gözegçilik etmek üçin sport we lukmançylyk ylmynyň gazananlaryndan has netijeli peýdalanmak göz önünde tutular.

Sportuň görnüşleri boýunça toparlary we türgenleri ýokary derejede taýýarlamak üçin daşary ýurtly sport hünärmenlerini işe çagyrmak tejribesi dowam etdiriler.

Sportuň görnüşlerini ösdürmekde we degişli sport çärelerini geçirmekde, milli ýygyny toparlary taýýarlamakda hem-de olaryň halkara ýaryşlaryna üstünlikli gatnaşmaklaryny üpjün etmekde sportuň görnüşleri boýunça Milli merkezleriň we federasiýalaryň ähmiýeti artdyrylar.

Olimpiýa şäherjiginde we «Awaza» sport toplumynda sportuň aýry-aýry görnüşleri boýunça halkara sport ýaryşlary we okuw-türgenleşik ýygnanyşyklary geçiriler.

Okuw-türgenleşik işiniň lukmançylyk we lukmançylyk-biologik taýdan üpjünçiligi ýola goýlar. Milli ýygyny toparlaryň türgenlerine yzygiderli lukmançylyk

gözegçiligi üpjün ediler. Türgenleriň ruhy taýdan taýýarlygy kämilleşdiriler. Sportda şikesleriň önüni almak işi kämil guralar, bejeriş-dikeldiş işlerini ýokary hilli geçirmek gazanylar.

Ussat türgenleriň beden mümkinçilikleriniň çäklerini we ýokary netijeleri gazanmagynyň ýollaryny öwrenmek boýunça maslahatlar işläp taýýarlanylýar.

Türkmen milli göreşini Aziýa oýunlarynyň maksatnamasyna goşmak üçin, Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi, Türkmenistanyň Milli Olimpiýa komiteti, Türkmenistanyň Guşakly göreş görnüşleri federasiýasy tarapyndan Aziýanyň Olimpiýa Geňeşi we beýleki dahylly daşary ýurt sport guramalary bilen degişli işler dowam etdiriler.

Köpçülikleýin bedenterbiýäni ulgamlayýn esaslarda ösdürmek üçin işler geçiriler.

Bedenterbiýäniň esaslary dünýä tejribesine hem-de halkara talaplaryna laýyklykda pugtalandyrylar, innowasiýa taýdan ösdüriler we hil taýdan özgerdiler.

Milli olimpiýa hereketini ösdürmek, olimpiýa ýörelgelerini giňden wagyz etmek işine uly üns berler.

Ilatymyzyň dürli toparlaryny we gatlaklaryny olaryň ýaş aýratynlyklaryny, beden görkezijilerini göz önünde tutup, bedenterbiýe bilen meşgullanmaga çekmek üçin tagallalar güýçlendiriler.

Bedenterbiýe we sport ulgamyny kämilleşdirmek üçin ýerlerde ýaş olimpiýaçylary taýýarlaýan sport-mekdep internatlaryny, lukmançylyk dispanserlerini hem-de sport bazalaryny döretmek we döwrebap enjamlar bilen enjamlaşdyrmak, hereket edýän sport desgalaryny abatlamak, şeýle hem olaryň durkuny täzelemek we olary döwrebap sport esbaplary we enjamlary bilen üpjün etmek işleri giň gerimde dowam etdiriler.

Maksatnamada göz önünde tutulan wezipelerden ugur alyp, bedenterbiýe-sagaldyş we sport hyzmatlarynyň hili has-da ýokarlandyrylar we ilatyň giň gatlaklary üçin onuň elýeterli bolmagy üpjün ediler.

Ilatyň bedenterbiýe we sport arkaly sagdyn durmuşda ýaşamagyna, işlemegine hem-de işjeň dynç almagyna giň mümkinçilikleri döretmek işine aýratyn uly üns berler. Bu ugurda kärhanalarda, edaralarda we guramalarda bedenterbiýäni hem-de sporty ösdürmek ugrundaky işler dowam etdiriler.

Ösüp gelýän ýaş nesli sporty söýmek we halal zähmete hormat goýmak ruhunda terbiýelemek, çagalar sportuny ösdürmek üçin, mekdeplerde we beýleki bilim edaralarynda alnyp barylýan işler has-da kämilleşdiriler.

Bedenterbiýäniň we sportuň ösen ulgamyny döretmek hem-de kämilleşdirmek boýunça tagallalar ýurdumyzyň köpçülikleýin sportuň mekanyna öwrülmegini üpjün eder.

Sagdyn durmuş ýörelgesini ornaşdyrmak, her bir raýatyň özüniň we beýleki adamlaryň saglygynyň aladasyny etmegini gazanmak, sporty beden hem-de ruhy kämilliğiň çeşmesine öwürmek, neşekeşligi, çilimkeşligi we beýleki zyýanly endikleri ýok etmek, zehinli türgenleri ýüze çykarmak hem-de taýýarlamak üçin köpçülikleýin sport, wagyz-nesihat, bilim we habar-maglumat beriş çäreleriniň giň toplumy yzygiderli amala aşyrylar.

Bedenterbiýe we sport boýunça ylmy taýdan esaslandyrylan maglumatlar adamyň bedenterbiýe we sport babatda bilim derejesini ýokarlandyrmagyny üpjün eder.

Häzirki döwürde täze gurlup, ulanmaga berlen sport desgalary, sport toplumlary, bedenterbiýe-sagaldyş toplumlary bu ulgamyň maddy-enjamlaýyn binýadyny has-da berkider, iň amatly şertleri döretmek arkaly bedenterbiýe we köpçülikleýin sport bilen meşgullanmagyň ulgamlaryny usuly dörediler.

Ýurdumyzda sporty ösdürmek üçin ähli şertleriň döredilendigini göz önünde tutup, her ýyl ýaz aýlarynda jemleýji tapgyryny geçirmek bilen, «Türkmenistan – ruhubelentligiň we sagdynlygyň ýurdy» atly sport ýaryşlary geçiriler. Bu ýaryşlaryň çäklerinde umumy orta bilim berýän edaralaryň spartakiadasy, başlangyç we orta hünär bilimini berýän edaralaryň arasynda sport ýaryşlary, ýokary hünär bilimini berýän edaralaryň uniwersiadasy, ministrlikleriň we pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň pudaklaýyn spartakiadasy, welaýatlaryň we Aşgabat şäheriniň arasynda sport ýaryşlary tapgyrlyýyn geçiriler.

Bütindünýä saglyk güni we Bütindünýä welosiped güni ählihalk çäresi hökmünde dabaraly bellenilip geçiler.

Ilat arasynda köpçülikleýin sport we sport-sagaldyş işleri «Türkmenistan» ýaşlar bedenterbiýe-sport guramasy we onuň ýerlerdäki bölümleri tarapyndan edara-kärhanalarda, guramalarda, ilatyň ýaşaýan we dynç alýan ýerlerinde geçiriler.

Köpçülikleýin sporty ösdürmekde dürli ýaşdaky raýatlaryň öz saglyk ýagdaýyna we beden mümkinçiliklerine görä sportuň görnüşleri bilen meşgullanmagyny, yzygiderli türgenleşikleri geçmeklerini we ýaryşlara köpçülikleýin gatnaşmaklaryny gazanmak üçin sport-guramaçylyk, ylmy-usulyýet we wagyz-nesihat işleri güýçlendirilen tertipde geçiler.

Olimpiýaçylaryň täze neslini taýýarlamak üçin ýaş, zehinli çagalary ýüze çykarmak we maksatlaýyn taýýarlamak, çagalar-ýetginjekler, mekdep we talyp sportuny has-da ösdürmek üçin, toplumlaýyn işleri has işjeň alyp barmak meýilleşdirilýär.

Çagalar sportuny ösdürmek, ýaş nesli sporty söýmek we halal zähmete hormat goýmak ruhunda terbiýelemek, hemmetaraplaýyn ösen şahsyýeti ýetişdirmek ugrunda alnyp barylýan işleri kämilleşdirmek göz önünde tutulýar.

Çagalar okuwdan boş wagtlarynda mekdep sporty bilen meşgullanmaga giňden çekiler, mekdeplerde bedenterbiýe-sport çäreleri gündelik guralar we olara okuwçylaryň aglaba köpüsiniň gatnaşmagy üpjün ediler.

Umumy bilim berýän edaralar bilen bilelikde, başlangyç, orta we ýokary hünär bilimi edaralarda bedenterbiýe we sport işini kämilleşdirmek, talyp sportuny ösdürmek göz önünde tutulýar.

Talyplaryň toparlarynyň sanyny artdyrmak bilen, sportuň görnüşleri boýunça ýaryşlaryň ulgamy kämilleşdiriler.

Türkmen sportuny dünýä derejesine çykarmak maksady bilen, bedenterbiýe we sport boýunça hünärmenleri taýýarlamak işlerini has-da kämilleşdirmek dowam etdiriler.

Ýurdunyzyň Milli sport we syýahatçylyk institutynda täze hünär boýunça bilim bermäge niýetlenen binanyň gurulmagy bilen, bu ýerde diňe sport ulgamyna degişli hünärmenleriň, ussat türgenleriň, tälimçileriň taýýarlanylmagy ýola goýlar, şeýle hem türgenleriň ýokary hilli taýýarlanylmagy we olaryň ýokary netijeleri gazanmagy üçin ähli şertler dörediler.

Sport ylmyňy we bilimini ösdürmek, hünärmenleri taýýarlamak üçin çäreleriň giň toplumy amala aşyrylar.

Ýokary bilimli hünärmenleri we türgenleri taýýarlamagyň binýadyny, şol sanda innowasiýa, üpjünçilik binýadyny pugtalandyrmak, öňdebaryjy ugurlary giňden peýdalanmak ýola goýlar.

Ýurdumyzda gurlan we gurulýan, döwrüň talaplaryna laýyk gelýän sport desgalarynyň işe girizilmegi bilen, desgalary dolandyrmak we olara hyzmat etmek boýunça hünärmenleri taýýarlamak, täze fakultetleri we hünärleri açmak göz önünde tutulýar.

Bedenterbiýe we sport ulgamynda işiň hilini gowulandyrmak üçin işgärler taýýarlamagy we gaýtadan taýýarlamagy ösen ýurtlaryň derejesine ýetirmäge aýratyn uly üns berler.

Bedenterbiýe we sport ugurly bilim edaralarynda professor-mugallymlar düzüminiň hünär ussatlygyny ýokarlandyrmak boýunça çäreler geçiriler.

Hünärmenler dünýä sportunyň ösüşiniň ýörelgelerine laýyk gelýän hem-de iň täze usullara esaslanýan okuw maksatnamalary boýunça taýýarlanylýar.

Tälimçiler daşary ýurtlaryň ýokary okuw mekdeplerinde we sport klublarynd gaýtadan taýýarlaýan okuwlara iberiler.

Halkara Olimpiýa komiteti, Aziýanyň Olimpiýa Geňeşi we Halkara sport federasiýalary bilen hyzmatdaşlyk edip, sportuň görnüşleri boýunça daşary ýurtl hünärmenleri çekmek arkaly tälimçileriň we eminleriň hünärini ýokarlandyрма boýunça okuwlary geçiriler.

Hormatly Prezidentimiziň ynsanperwer başlangyçlarynyň netijesinde Ahal we laýatynyň Gökdepe etrabyňyň çäginde welaýatyň dolandyryş merkeziniň gurluşy

gy amala aşyrylar. Taslama laýyklykda, dolandyryş desgalarynyň hem-de beýleki edaralaryň we ýaşayş jaýlarynyň binalarynyň toplumy bilen bir hatarda häzirki zaman sport desgalary hem gurlar.

Arhiw ulgamyny ösdürmek

Türkmenistanyň gazanýan ykdysady üstünlikleriniň dünýä ýaýylyan häzirki döwründe alnyp barylýan düýpli özgerişleriň beýany resminamalarda jemlenip, bu gymmatly resminamalar arkaly Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasynyň düzümi baýlaşdyrylýar.

Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasy döwlet arhiwleriniň, pudaklaýyn döwlet arhiw gaznalarynyň, ministrlikleriň we pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň, kärhanalaryň, guramalaryň pudaklaýyn arhiwleriniň kagyz esasly resminamalaryny we kinofotofonowideo resminamalaryny öz içine alýar. Olar türkmen halkynyň taryhy-medeni we ruhy mirasyny düzüp, ýurdumyzyň maglumatlar serişdeleriniň agramly bölegi bolup durýar.

Ýurdumyzda arhiw işini 2019–2025-nji ýyllarda ösdürmekde öňde durýan esasy wezipeler arhiw işi boýunça kanunçylygyň ýerine ýetirilişiniň hilini, resminamalar bilen işlemegiň hukuk medeniýetini ýokarlandyrmakdan, Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasynyň düzümine iň möhüm resminamalary toplamakdan, olaryň abat saklanylmagyny üpjün etmekden, Türkmenistanyň taryhy mirasynyň resminamalaryny ýüze çykarmakdan we döwlet arhiwlerine toplamakdan, döwlet häkimiýet we dolandyryş edaralary, ýerli ýerine ýetiriji edaralar, ministrlikler, pudaklaýyn dolandyryş edaralary, kärhanalar, guramalar bilen arhiw işini we iş dolandyryşyny ösdürmek boýunça işjeň gatnaşygy ýola goýmakdan, ministrliklerde, pudaklaýyn dolandyryş edaralarynda, kärhanalarda, guramalarda iş dolandyryşynyň guralysyny we pudaklaýyn arhiwleriň işiniň ýagdaýyny gowulandyrmakdan, raýatlaryň, jemgyýetiň we döwletiň bähbitleri üçin Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasynyň maglumatlaryny peýdalanmakdan, döwlet arhiw edaralarynyň maddy-tehniki binýadyny berkitmekden, täze tehnologiýalary ornaşdyrmakdan, daşary ýurt döwletleri bilen arhiw işi babatda hyzmatdaşlyk etmek boýunça baglaşylan şertnamalar, ylalaşyklar esasynda gatnaşyklary berkitmekden, arhiw işi boýunça halkara geňesleriniň we guramalarynyň işine işjeň gatnaşmakdan ybaratdyr.

Bu wezipeleri durmuşa geçirmek üçin aşakdaky işleri amala aşyrmak göz önünde tutulýar:

– Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasyny döretmegiň çeşmelerine degişli edilen edaralar, kärhanalar, guramalar bilen işlemegiň görnüşlerini kämilleşdirmek, resminamalaryň gymmatyny seljermegiň hilini ýokarlandyrmak;

– pudaklaýyn arhiwleriň işine usuly we amaly kömek bermek bilen, olarda saklanylýan resminamalaryň saklanyş ýagdaýyny gowulandyrmak boýunça çäreleri geçirmek;

– kagyz esasly resminamalary we kinofotofonowideo resminamalary konserwasiýa-zalyňmagynyň önüni almak üçin işläp bejermek, kagyz esasly resminamalaryň durkuny täzelemek, öçüp baryan ýazgylary we fotoresminamalary dikeltmek;

– aýratyn gymmatly resminamalaryň ätiýaçlyk we peýdalanyş gorlaryny döretmek;

– iş dolandyryşy guramagyň häzirki zaman talaplaryny öwrenmek we kadalaşdyryjy usuly resminamalary döwrebaplaşdyrmak;

– arhiw işiniň ugurlary boýunça halkara hyzmatdaşlygyny ösdürmek.

Maksatnamanyň çäklerinde 2020–2022-nji ýyllar aralygynda Ahal we Lebap welaýatlarynda hem-de Aşgabat şäherinde 800 müň sany kitap saklamaga niýetlenen döwlet arhiwiniň binalaryny gurmak boýunça işler alnyp barlar.

«Türkmenistanda Bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlaryny ösdürmegiň 2019–2025-nji ýyllar üçin Maksatnamasynda» bellenen wezipeler hem-de göz önünde tutulan çäreler Birleşen Milletler Guramasynyň agza ýurtlary tarapyndan kabul edilen Durnukly Ösüşiň 3, 4, 5, 10, 11 we 12-nji Maksatlaryny durmuşa geçirmäge ýardam berer.

Ýurdumyzyň Bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlarynda sanly intellektual tehnologiýalaryň ornaşdyrylmagy we ösdürilmegi

Soňky ýyllarda ýurdumyzyň ykdysadyýetiniň ähli pudaklarynda ylmy taýdan esaslandyrylan, halkara standartlaryna laýyk gelýän täze innowasiýa tehnologiýalary we maglumat-aragatnaşyk enjamlary köpçülikleýin ornaşdyrylýar. Bu bolsa önümçiligiň täze usullaryny, adamlaryň bilimine we iş endiklerine bildirilýän täze talaplary emele getirýär hem-de sanly ykdysadyýeti ösdürmäge şert döredýär.

Milli ykdysadyýetimiziň ähli pudaklary bilen bir hatarda ýurdumyzyň bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlarynda hem sanly ykdysadyýetiň ornaşdyrylmagy we ösdürilmegi Türkmenistanyň Prezidentiniň 2018-nji ýylyň 30-njy noýabryndaky 984-nji Karary esasynda kabul edilen «Türkmenistanda 2019–2025-nji ýyllarda sanly ykdysadyýeti ösdürmegiň Konsepsiýasyna» laýyklykda amala aşyrylar.

Ýurdumyzda sanly ykdysadyýetiň ösdürilmegi maksatnamalaýyn esasyda alnyp barlar. Konsepsiýanyň çäginde bu ugurda aýratyn Döwlet Maksatnamasy hem-de ony amala aşyrmagyň çäreleriniň meýilnamasy işlenip düzüler we kabul edilýär.

Konsepsiýa ýurdumyzy sanly ulgam esasynda ösdürmegiň maksadyny, wezipelerini we esasy ugurlaryny kesgitlemek bilen, ol 3 tapgyrda durmuşa geçiriler.

Birinji tapgyrda amala aşyrylmaly çäreler, esasan, 2019-njy ýylda meýilleşdirilip, bu tapgyrda sanly ykdysadyýeti ösdürmek boýunça ygtyýarly edaranyň bellenilmegi, sanly ykdysadyýeti ösdürmek bilen bagly wezipeleri amala aşyrmak boýunça pudagara toparyň döredilmegi hem-de ýurdumyzda sanly ykdysadyýeti ösdürmegiň Döwlet Maksatnamasynyň we ony amala aşyrmagyň çäreleriniň meýilnamasynyň işlenip taýýarlanylmagy göz önünde tutuldy.

Şeýle hem bu tapgyrda ýurdumyzyň ykdysadyýetiniň ähli pudaklarynyň maglumat-aragatnaşyk tehnologiýalar binýadyny seljerip, edaralaryň, kärhanalaryň, guramalaryň sanly ykdysadyýeti ösdürmekde taýýarlyk derejelerini kesgitlemek we olaryň maddy-tehniki binýadyny döwrebaplaşdyrmak boýunça bäsleşikleri ygylan etmek, kanunçylyk binýadyny kämilleşdirmek, sanly ykdysadyýetiň ösýän şertlerinde tejribesi bolan milli we halkara bilermenlerini işe çekmek, ýokary hünär derejeli hünärmenleri taýýarlamak ulgamyny kämilleşdirmek we beýleki çäreler göz önünde tutulýar.

Ikinji tapgyr 2020–2023-nji ýyllary öz içine alyp, bu tapgyrda ýurdumyzda döwrebap maglumat-aragatnaşyk tehnologiýalaryny giňden ornaşdyrmak, işe girizmek we onuň sazlaşykly işlemegini ýola goýmak, maglumat howpsuzlygyny üpjün etmek, şeýle hem maglumat üpjünçilik ulgamyny mundan beýläk-de ösdürmek bellenilýär. Ikinji tapgyrda hyzmatlaryň dürli görnüşleriniň bir ýerde jemlenen köpugurly «Bir penjire» ulgamynyň maglumatlary toplaýş, işleýiş we goraýş milli maglumat merkezini döretmek hem-de bu ulgamyň işini döwrebap ýola goýmak göz önünde tutulýar.

Şeýle hem ýurdumyzda sanly ykdysadyýeti ösdürmek boýunça wezipeleriň durmuşa geçirilişini netijeli dolandyrmak maksadynda halkara standartlaryna laýyk gelýän döwrebap enjamlary, tehnologiýalary we programma üpjünçiligini ornaşdyrmak arkaly sanly ykdysadyýetiň görkezijiler ulgamyny hem-de usulyýetini işe girizmek meýilleşdirilýär.

Üçünji tapgyra 2024–2025-nji ýyllar degişli edilip, bu tapgyrda ýurdumyzyň ykdysadyýetiniň dürli pudaklarynda sanly intellektual tehnologiýalaryň we usullarynyň kämilleşdirilmegini we ornaşdyrylmagyny dowam etdirmek, ýurdumyzda sanly ykdysadyýete geçmekde we ony ösdürmekde gazanylan oňyn tejribeleriň esasynda has netijeli taslamalaryň ornaşdyrylmagyny giňden ýaýbaňlandyrmak, sanly intellektual tehnologiýalaryň özleşdirilmegi bilen, ýurdumyzyň sanly ykdysadyýetiniň ählumumy sanly ykdysady ulgamyna sazlaşykly goşulyşmagyny gazanmak, halkara önümçilik halkasyna goşulan işewürligiň täze görnüşlerini ösdürmek, durnukly ösüşi üpjün etmekde ýurdumyzyň jemi içerki önüminiň düzüminde maglumat-aragatnaşyk tehnologiýalary ulgamynyň ösüşini üpjün etmek, döwlet dolandyrylyşynyň netijeliligini ýokarlandyrmak we halkymyzyň

ýaşaýyş-durmuş şertlerini has-da gowulandyrmak bilen bagly wezipeler bellenilýär.

Sanly ykdysadyýetiň ösüşini we bäsdeşlige ukyplylygyny ýokarlandyrmagyň esasy şertleriniň biri hem, ýokary hünär derejeli hünärmenleri taýýarlamak bolup durýar. Bu ugruň ösdürilmeginiň maksady sanly ykdysadyýetiň talaplaryna laýyk gelýän hünärmenleri ýetişdirmäge gönükdirilen bilim ulgamyny kämilleşdirmekden, hünäre gönükdirmek ulgamyny döwrebaplaşdyrmakdan, maglumat-aragatnaşyk tehnologiýalary babatynda goşmaça bilimleri girizmekden we bu ugurda täze ukyplary ýüze çykarmakdan ybarat.

Sanly ykdysadyýetde bilim ulgamynyň esasy maksady – bilimleriň maglumat giňişligini emele getirmek. Maglumat-aragatnaşyk tehnologiýalarynyň kömegi bilen bilim ulgamyny ösdürmegiň esasy guraly bolup, uzak aralykdan bilim almaga mümkinçilik berýän dürli tehnologik platformalaryň döredilmegi çykyş edýär.

Sanly bilim ulgamynyň ösdürilmeginde bilim edaralary üçin niýetlenen uzak aralykdan peýdalanmaga mümkinçilik berýän bilime degişli resminamalaryň ýeke-täk binýadynyň döredilmegine uly ähmiýet berler.

Halkara tejribesinde bilim edaralarynda sanly ykdysadyýetiň anyk ugurlary boýunça okatmak we tejribeleri paýlaşmak üçin maglumat-aragatnaşyk tehnologiýalary ulgamyna degişli kärhanalaryň we barlag guramalarynyň wekilleriniň gatnaşdyrylmagyna uly orun degişli edilýär.

Sanly ykdysadyýet üçin işgärleri taýýarlamakda ileri tutulýan ugurlar şulardan ybarat:

- döwlet gullukçylarynyň we hususy bölegiň wekilleriniň sanly sowatlylygyny ýokarlandyrmak boýunça gaýtadan taýýarlamak maksatnamasyny amala aşyrmak;
- sanly ykdysadyýetiň talaplaryny nazara almak bilen, dürli pudaklaryň işgärleri üçin hünärini ýokarlandyrmak ulgamyny ýola goýmak;
- ýaşy 50-den geçen raýatlar, saglyk ýagdaýy sebäpli mümkinçilikleri çäklendirilen raýatlar we işsiz raýatlar üçin sanly ykdysadyýetiň täze talaplaryna laýyklykda gaýtadan taýýarlyk maksatnamasyny amala aşyrmak.

Ykdysadyýeti sanlylaşdyrmakda ylym ulgamynyň esasy maksady ýurdumyzy ýeke-täk sanly ulgama ylmy esasyda birikdirmäge ýardam bermegi maksat edinýär.

Döwrebap ylmy barlaglary alyp barmaklygyň, innowasiýa tehnikalary, tehnologiýalary, öndebaryjy usullary we tejribeleri önümçilige giňden ornaşdyrmagyň, ylym we tehnologiýalar babatda täze usullardan we innowasiýa tehnologiýalardan baş çykaryp bilýän ýaş alymlary taýýarlamaklygyň ýurdumyzyň ykdysady kuwwatyny yzygiderli ösdürmekde möhüm ähmiýeti bardyr. Ylmyň ösdürilmegi innowasiýa tehnologiýalaryň döremegine getirýär, ol bolsa ýurduň ykdysadyýetiniň ösmegine goşant goşýan uly taslamalaryň, döwrebap senagat kärhanalaryň emele gelmegini şertlendirýär. Şeýlelikde, ykdysady ösüş üpjün edilýär, bu bolsa, öz gezeginde ylmyň ösdürilmegine netijeli täsirini ýetirýär.

Milli ykdysadyýetiň ösdürilmeginde innowasiýa tehnologiýalaryň ähmiýetiniň wajypdygy bilen bir hatarda düýpli ylmy barlaglara, täze bilimleriň döredilmegine hem aýratyn orun degişli edilyär. Ylmy-barlag edaralarynyň häzirki zaman ýokary takyklykly innowasiýa enjamlary, döwrebap hasaplaýyş serişdeleri we programma üpjünçilikleri bilen üpjün edilmegi sanly ulgama goşulýşmakda wajyp wezipeleriň hatarynda bellenilýär.

Ylmy barlag başarnyklary we tehnologik başlangyçlary höweslendirmek ugry sanly ykdysadyýetde gözleg, amaly barlag işlerine goldaw bermek ulgamyny (sanly platformalaryň ylmy-barlag infrastrukturasyny) ösdürmegi talap edýär. Bu ulgam ugurdaş sanly tehnologiýalaryň her bir ugry boýunça (köp maglumatlar – Big Data, kwant kompýuterleri) tehnologik garaşsyzlygy we milli howpsuzlygy üpjün eder.

Saglygy goraýyş ulgamynyň sanlylaşdyrylmagynyň esasy maksady eýeçiliginiň görnüşine garamazdan ähli saglygy goraýyş edaralarynyň, lukmanlaryň we näsaglaryň peýdalanmaklaryny göz önünde tutýan sanly tehnologiýalar esasynda ýokary hilli lukmançylyk hyzmatlarynyň we önümleriniň elýeterliligini üpjün etmekden ybarat.

Sanly saglygy goraýyş ulgamynyň ösdürilmegi, esasan, lukmançylyk hyzmatlarynyň öz wagtynda geçirilmegini, şahsyýetleşdirilmegini, tehnologiýalaşdyrylmagyny we howpsuzlygyny ugur ediniär.

Sanly saglygy goraýyş ulgamynyň ösdürilmeginiň wezipeleri şulardan ybarat:

- telelukmançylyk babatynda hususy taraplar we amaly-barlag merkezleri bilen bilelikdäki taslamalary amala aşyrmak;

- döwlet-hususy bölek hyzmatdaşlyk ýörelgesi esasynda sanly saglygy goraýyş ulgamyna hususy maýa goýumlarynyň çekilmegine şert döretmek;

- ýokary tehnologik lukmançylyk enjamlarynyň, şol sanda daşary ýurtlardan getirilýän enjamlaryň ýerli önümçiliklerini ýola goýmakda maýadarlary çekmek.

Halkara tejribesinde saglygy goraýyş babatynda bütewi lukmançylyk maglumat-seljeriş ulgamynyň ornaşdyrylmagyna uly ähmiýet berilýär. Bu ulgamyň kömegi bilen elektron bellige alyş, immuno önümini alyş, elektron lukmançylyk karty, anyklaýyş, gündizleýin bejergi alýan näsaglaryň hereketiniň hasabaty, enelik, ýeňillikli goýberilýän derman serişdeleriniň hasabaty ýaly hyzmatlar döwrebap ýola goýulýar. Sanly tehnologiýalar Internet ulgamynyň üsti bilen raýatlaryň gije-gündiziň dowamynda lukmanyň gözegçiligine ýazylmak mümkinçiligini artdyrar.

Sanly ykdysadyýetiň ornaşdyrylmagy we ösdürilmegi esasy önümçilik-ykdysady işleriniň ähli görnüşleriniň awtomatlaşdyrylmagyna we merkezleşdirilen tertipde dolandyrylmagyna, bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlarynda hyzmatlaryň hiliniň ýokarlanmagyna we kämil görnüşleriniň ýola goýulmagyna,

maglumatlary alyşmagyň hasabyna bilimleriň kämilleşdirilmegine, ýokary tehnologiýaly pudaklarda täze döwrebap iş orunlarynyň döredilmegine, halkyň durmuş şertleriniň özgerdilmeginde tehnologiýalar bilen bagly töwekgelçilikleriň peselmegini üpjün etmek bilen, Internet ulgamynyň mümkinçilikleriniň giňeldilmegine giň mümkinçilikleri açar.

Türkmenistanyň Prezidentiniň suw, energetika we ulag diplomatiýasy

Garaşsyz, hemişelik Bitarap Türkmenistan häzirki zaman halkara hyzmatdaşlyk ulgamynyň işjeň gatnaşyjyarynyň biri bolmak bilen, sebitde we dünýäde parahatçylygy, howpsuzlygy we durnukly ösüşi üpjün etmek işine özüniň mynasyp goşandyny goşýar.

Türkmenistanyň Prezidentiniň daşary syýasaty binýatlaýyn esasyda, ýagny bitaraplyk, parahatçylygy söýmek, hoşniýetli goňsuçylyk we özara bähbitli hyzmatdaşlyk kadalaryna berk eýermek arkaly amala aşyrylýar. Şeýle syýasat bize hyzmatdaşlarymyz bilen netijeli gatnaşyklary ýola goýmaga, dürli ugurlar boýunça jikme-jik we köpugurly gepleşikleri alyp barmaga, özara kabul ederlikli çözgütleri tapmaga mümkinçilik berýär.

«Bitarap Türkmenistanyň daşary syýasat ugrunyň 2017–2023-nji ýyllar üçin Konsepsiýasynyň» çäklerinde dünýä döwletleri bilen ikitaraplaýyn esasyda hem, halkara guramalaryň çäklerinde hem gatnaşyklar maksatlaýyn we özara bähbitlere hormat goýmak esasynda ösdürilýär.

Milli Liderimiziň ýurdumyzyň tebigy baýlyklaryndan rejeli peýdalanmak, aýratyn hem suw serişdelerini tygşytly ulanmak arkaly milli we halkara bähbitlerine laýyk gelýän durnukly ösüşi üpjün etmek baradaky başlangyçlary hem-de tagallalary barha derwaýys häsiýete eýe bolýar. Bu babatdaky möhüm wezipeler suwdan peýdalanmagyň netijeliligini ýokarlandyrmak, suw serişdelerini sazlaşykly dolandyrmak we ilaty arassa agyz suwy bilen üpjün etmekden ybarat bolup durýar.

Arkadag Prezidentimiziň esaslandyran howpsuzlygyň bölünmezligi hem-de bitewiligi Konsepsiýasy nukdaýnazaryndan görnüşi ýaly, suw howpsuzlygy aýratyn möhüm ähmiýete eýe bolýar. Suw meseleleri howpsuzlygyň beýleki ugurlary, şol sanda energetik, ekologik we azyk howpsuzlygy ýaly ugurlar bilen aýrylmaz baglydyr.

Türkmenistanyň Prezidentiniň suw diplomatiýasy toplumlaýyn häsiýete eýe bolmak bilen, ähli gyzyklanýan taraplar, ilkinji nobatda bolsa Birleşen Milletler Guramasy we ýakyn goňşy döwletler bilen bilelikdäki oňyn hereketleri, şol sanda

halkara-hukuk ylalaşyklaryny gazanmak we uzak geljege gönükdirilen iri taslamalary amala aşyrmakdan ybaratdyr.

Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedow 2015-nji ýylyň 12-nji aprelinde Koreýa Respublikasynyň Tegu şäherinde geçirilen VII Bütindünýä suw forumynda eden taryhy çykyşynda bu babatda birnäçe anyk garaýyşlary öňe sürdi. Türkmen Lideriniň belleýşi ýaly, köpugurly gatnaşyklaryň täze syýasy-diplomatik görnüşiniň döredilmeginde suw serişdeleriniň çeşmelerini döretmek we dikeltmek hem-de olary düşünjeli we tygşytly peýdalanmak bilen baglanyşykly ähli meseleleriň çözgüdine gönükdirilen ulgamlaryň gepleşiklerini mümkinçiliklerine, ýagny «suw diplomatiýasyna» ünsi çekdi.

Suw diplomatiýasy dünýäniň döwletleriniň, halkara guramalarynyň şeýle bilelikdäki işleriniň we gepleşikleriniň suw meseleleri boýunça Birleşen Milletler Guramasynyň uzakmöhletleýin Ýöriteleşdirilen Maksatnamasyny işläp taýýarlamak boýunça ygtybarly binýat bolup çykyş edýär. Şeýle çemeleşmäniň esasynda suw serişdelerinden peýdalanmaga ählumumy hukuk we olary netijeli dolandyrmaga jogapkärçilik dörap, suwdan peýdalanmaga hukugyň berjaý edilmegini üpjün etmäge dünýäniň ähli döwletlerini borçlandyrýar. Şular bilen baglylykda, Bütindünýä suw forumyna gatnaşyjylara Türkmenistanyň BMG-niň Suw strategiýasy babatdaky resminamasyny taýýarlamak baradaky başlangyjyna jikme-jik garalmagy teklip edildi.

Hormatly Prezidentimiziň suw diplomatiýasy «Suw – dünýäniň ähli halklarynyň umumy baýlygy, suwa deň we adalatly elýeterliligi üpjün etmegiň esasy hukugy bolup durýar» diýen düşüňjeden ugur alýar.

Merkezi Aziýada suw meselesi örän möhüm, käbir halatlarda bolsa sebitleriň ösüşleriniň aýgytlaýjy şerti bolup durýar, umumy ýagdaýa, durmuş-ykdysady ösüş meýilnamalaryna, çynlakaý ekologiýa meseleleriniň çözgüdini tapmaga düýpli täsir edýär. Şeýle şertlerde diňe sebitleýin özara ylalaşyk – döwletleriň netijeli özara hereket etmegi üçin ýeke-täk binýat bolup durýar. Türkmenistan hut şeýle çemeleşmeleriň, Merkezi Aziýada suw we suw-energetika meselelerine halkara hukugynyň umumy ykrar edilen kadalarynyň, özara hormat goýmagyň hem-de sebitiň ähli döwletleriniň bähbitleriniň hasaba alynmagy bilen halkara guramalarynyň gatnaşmagynda garalmagynyň we çözgüdini gözlemegiň yzygiderli tarapdary bolup çykyş edýär.

Hormatly Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedow 2018-nji ýylyň 20-nji iýunynda Duşenbe şäherinde geçirilen «Durnukly ösüş üçin suw» atly ýokary derejeli halkara maslahatynda eden çykyşynda «Dünýäniň ähli halklary üçin suw durmuşyň we bolçulygyň mukaddes çeşmesi hasap edilýär, suw bilen tebigat janlanýar, ümmülmez sähralyklar bolsa gülleýän mekana öwürülýär. Şol sebäpli hem

suwuň gymmatyny bilýän ata-babalarymyz suwa sarpa goýup, onuň her bir damjasyny altyn dānesine deňäpdirler. Türkmen halky ýaşayşyň gözbaşy bolan suwa aýawly çemeleşmek barada «Suw – ata, toprak – ene», «Suw bilen toprak – gülzarlyk, suwsuz – çöllük», «Suw topragyň bezegi, guw – suwuň bezegi» ýaly, köpsanly çuň mazmunly nakyllary döredipdirler. Şol sebäpli hem suw serişdelerini gorap saklamak we ondan rejeli peýdalanmak meseleleri diňe bir biziň halkymyz üçin däl-de, dünýä halklarynyň möhüm wezipeleriniň biri bolup durýar» diýip belledi.

Suw meselelerini umumy dünýä derejesinde çözmek işleriniň howanyň üýtgemegi bilen baglanyşykda çylşyrymly häsiýete eýe bolýandygyny ykrar etmek bilen, Türkmenistan BMG-niň howandarlygynda we işjeň gatnaşmagynda ýöriteleşdirilen düzümi – howanyň üýtgemegi bilen baglanyşykly tehnologiýalar boýunça Sebit merkezini döretmek baradaky başlangyç bilen çykyş etdi. Milli Liderimiz suw meselesiniň bu düzümiň işiniň aýratyn ugry bolup biljekdigine ünsi çekmek bilen, şeýle düzümiň döredilmeginiň Merkezi Aziýa sebitindäki ýagdaýyň zerurlygyndan gelip çykýandygyny belledi. Bu bolsa daşky gurşawy goramagyň global wezipelerini çözmekde Türkmenistanyň eýeleýän täsirli ornunyň işjeňligini aýdyň subut edýär.

Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedow BMG-niň Baş Assambleýasynyň 73-nji mejlisinde eden çykyşynda «Birleşen Milletler Guramasynyň we Araly halas etmegiň Halkara gaznasynyň arasynda hyzmatdaşlyk» hakynda Rezolýusiýasynyň kabul edilmeginiň ähmiýetiniň uludygy barada aýratyn belläp geçdi.

Mälim bolşy ýaly, hormatly Prezidentimiziň başlangyjy bilen 2018-nji ýylyň 12-nji aprelinde BMG-niň Baş Assambleýasynyň BMG bilen Araly halas etmegiň Halkara gaznasynyň arasynda hyzmatdaşlyk hakyndaky Rezolýusiýasy kabul edildi.

Türkmenistanda ekologiýa diplomatiýasynyň kanunçylyk-hukuk binýady kämilleşdirilýär, umumylykda ykrar edilen halkara kadalaryna laýyk gelýän Türkmenistanyň Konstitusiýasynyň 14-nji, 15-nji we 53-nji maddalarynda bu meseleler özüniň beýanyny tapýar. Şonuň ýaly hem ekologiýa meseleleri boýunça köpsanly kanunlar kabul edildi. Olaryň hatarynda «Tebigaty goramak hakynda», «Haýwanat dünýäsi hakynda», «Ösümlük dünýäsi hakynda», «Ozon gatlagyny goramak hakynda», «Atmosfera howasyny goramak hakynda» Türkmenistanyň Kanunlary, Türkmenistanyň Tokaý, Ýer, Suw kodeksleri we beýlekiler bar.

Daşky gurşawy goramak babatda halkara hyzmatdaşlygy ýola goýmak tutuş adamzady tolgundyryan möhüm wezipeleri çözmekde işjeň orun eýeleýän döwletimiziň daşary syýasatynyň möhüm ugurlarynyň biri bolup durýar. Hormatly Prezidentimiziň BMG-niň Baş Assambleýasynyň münberinde we Rio-de-Žaneýro şäherinde (Braziliýa) geçirilen «Rio+20» Bütindünýä sammiti, Sendaý şäherinde

(Ýaponiýa) geçirilen BMG-niň tebigy betbagtçylyklaryň töwekgelçiligini azaltmak boýunça III Bütindünýä maslahaty we Tegu şäherinde (Koreýa Respublikasy) geçirilen VII Bütindünýä suw forumy ýaly iri halkara maslahatlarda öňe süren başlangyçlary hut şu ugra gönükdirilendir.

Döwlet Baştutanymyzyň nygtaýşy ýaly, syýasy, ykdysady we durmuş ugurlarynyň öz içine alýan suw meselesi halkara derejesinde bir pikire gelinmegini hem-de umumydünýä garaýyşlar ulgamynda döwletleriň tagallalarynyň birleşdirilmegini talap edýär. Şunda, aýry-aýry bähbitlerden hakykat ýüzünde ählumumy maksatlar, uzak möhletleýin geljek üçin suw babatynda hereketleriň bitewi strategiýasynyň işlenip taýýarlanylmagy ileri tutulmalydyr.

Arkadag Prezidentimiz «Durnukly ösüş üçin suw» atly halkara forumynda suw serişdelerine deň we adalatly elýeterlilik ýörelgelerine berk ygrarlylyk, onuň adamyň esasy hukugy hökmünde ykrar edilmegi ýaly ýörelgeleri bilelikdäki işiň baş şerti bolmalydygyny nygtady. Suwa elýeterlilik hukugynyň we onuň üçin jogapkärçiligiň üpjün edilmegi, dünýäniň ähli döwletleri üçin hökmmany bolmalydyr. Şunuň bilen baglylykda, ykdysady iş bilen suw serişdeleriniň aýawly saklanylmagynyň we olaryň netijeli dolandyrylmagynyň arasyndaky deňagramlylygyň saklanylmagy möhüm ähmiýete eýe bolup durýar. Howanyň ählumumy maýlamagy hem-de dürli görnüşli tebigy hem-de tehnogen häsiýetli heläkçilikleriň ýüze çykmagy – bularyň ählisi bütin dünýäniň önünde durýan meselelerdir.

Häzirki wagtda töwekgelçilikleriň mümkin boldugyça peseldilmegine gönükdirilen halkara hyzmatdaşlygyň netijeli gurallaryny işläp taýýarlamak möhümdir. Anyk bellenilen, özüni alyp barmagyň özboluşly tertibi bolup durýan düzgünler zerurdyr, olar ähli döwletleriň bähbitleriniň hasaba alynmagy esasynda işlenip taýýarlanylmalydyr hem-de ozaly bilen adamlaryň zerurlyklary, olaryň adata öwrülen asyrlaryň dowamynda emele gelen durmuş ýörelgeleri bilen şertlendirilmelidir. Suw dünýäniň ähli halklaryna degişli bolan tutuş adamzadyň umumy mirasydyr. Şunuň bilen baglylykda, suw meseleleri boýunça halkara hyzmatdaşlygynyň netijeli usullaryny işläp taýýarlamagyň zerurlygy äşgärdir.

Taryhy, tebigy-geografik aýratynlyklaryň birnäçesi sebäpli Merkezi Aziýa üçin hyzmatdaşlygyň şeýle görnüşi aýratyn möhümlige eýe bolýar. Suw serişdelerine elýeterlilik, olaryň netijeli dolandyrylmagy biziň sebitimiziň döwletleriniň ösüşine, olaryň ykdysadyýetine, durmuş ulgamyna, halklaryň abadançylygyna hem durmuşynyň hiline gönüden-göni täsirini ýetirýär.

Ýokarda agzalan garaýyşlary beýan etmek bilen Gahryman Arkadagymyz deňhukuklylyk, birek-birege hormat goýmak, suwdan jogapkärçilikli peýdalanmak meselelerinde Merkezi Aziýa ýurtlarynyň arasyndaky gatnaşyklary kesgitleýän binýat goýujy ölçegleriň bolmalydygyna ünsi çekmek bilen, halkara hukugynyň umumy ykrar edilen kadalary esasynda, Merkezi Aziýanyň her bir döwletiniň bäh-

bitleri nazara alnyp, halkara guramalarynyň, ilkinji nobatda bolsa, BMG-niň işjeň gatnaşmagynda çözülmelidigini hemişe nygtaýar.

Milli Liderimiz sebitiň döwletlerine hem-de BMG-niň Sekretariatyna Merkezi Aziýa üçin suw meseleleri boýunça BMG-niň ýöriteleşdirilen edarasynyň esaslandyrylmagyň bu ugurda netijeli çäreleriň biri bolup biljekdigine ünsi çekmek bilen, halkara bileleşiginiň hut şeýle hyzmatdaşlykda suw we suw-energetika meseleleriniň çözgüdini tapmakda toplan tejribesiniň netijeli peýdalanylmagy baradaky meselä düýpli garamak baradaky teklibi öňe sürdi.

Türkmenistanyň Hökümeti BMG-niň düzümläýin edaralarynyň wekilleri bilen bilelikde, BMG-niň durnukly ösüş ulgamynda hyzmatdaşlyk boýunça edarasyny döretmek babatda yzygiderli işleri alyp barýar. Ýokary derejede geçirilen we Türkmenistanyň Araly halas etmegiň Halkara gaznasyna (AHHG) başlyklyk edýän ýurt hökmünde gatnaşan baştaraplaýyn duşuşygy sebitiň we Merkezi Aziýa döwletleriniň her biriniň durmuşynda ähmiýetli waka öwrüldi.

Ählumumy suw we ekologiýa meselelerini çözmekde, şol sanda Aral deňzini halas etmek üçin dünýä bileleşiginiň goldawynyň, toplumlaýyn çemeleşilmegiň we BMG-niň işjeň we ulgamlaşýan gatnaşmagynyň möhümdigini tejribe görkezdi. Halkara gaznasyna girýän döwletler «Aral deňziniň basseýninde ekologik we durmuş-ykdysady ýagdaýy gowulandyrmak boýunça anyk hereketleriň Maksatnamasynyň» (Aral deňziniň sebit maksatnamasynyň – ADSM) üç tapgyryny (ADSM–1, ADSM–2, ADSM–3) kabul etdiler we bu ugurda degişli işleri geçirdiler. 2018-nji ýylyň 30-njy ýanwarynda Aşgabat şäherinde geçirilen mejlisde we 23-nji awgustda Türkmenbaşy şäherinde geçirilen AHHG-niň müdiriýetiniň nobatdan daşary mejlisinde Aral deňziniň sebitindäki ýurtlara kömek bermek boýunça hereketleriň täze maksatnamasyny (ADSM–4) işläp taýýarlamak boýunça degişli çözgütler kabul edildi.

Türkmenistan 2017–2019-njy ýyllarda Araly halas etmegiň Halkara gaznasyna başlyklyk edýär. Ýurdumyz Merkezi Aziýa ýurtlary bilen Araly halas etmek ugrunda işjeň hyzmatdaşlyk edýär. 2018-nji ýylyň 24-nji awgustynda Balkan we-latynynyň Türkmenbaşy şäherinde Araly halas etmegiň Halkara gaznasyny esaslandyryjy döwletleriň Baştutanlarynyň sammiti geçirilip, Geňeşiň bilelikdäki Beýannamasy kabul edildi.

AHHG-ni esaslandyryjy döwletleriň Baştutanlarynyň Geňeşiniň bilelikdäki Beýannamasynda şeýle bellenilýär: «Taraflar suwuň, howanyň hapalanmagynyň, ýeriň ýaramazlaşmagynyň azaldylmagyna, bag ekilen meýdanlaryň köpeldilmegine, tebigy heläkçilikleriň, şol sanda suw joşgunlarynyň, sil akymalarynyň, gurakçylyklaryň töwekgelçilikleriniň azaldylmagyna, şeýle hem arassa agyz suwy bilen

üpjün etmäge we beýlekilere gönükdirilen ylalaşylan çäreleri kabul etmegiň zerurdygyny nygtayar».

AHHG-ni esaslandyryjy döwletleriň Baştutanlarynyň sammitinde Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedow ýurdumyzyň ýene bir wajyp başlangyjy barada nygtady. 2015-nji ýylyň aprel aýynda Koreýanyň Tegu şäherinde geçirilen VII Bütindünýä suw fommynda Türkmenistan suw meseleleri boýunça köptaraply diplomatik gatnaşyklaryň täze görnüşi hökmünde «suw diplomatiýasyny» ulanmagy teklip etdi. Häzirki döwürde bu teklip aýratyn ähmiýetli bolup durýar. Munuň özi ähli döwletleriň hem-de adamlaryň isleglerine we bähbitlerine esaslanýan halkara kadalarda anyk kesgitlenilmegini talap edýär. Bu bolsa umumy ykrar edilen halkara ýörelgelere laýyk gelýär. Onuň manysy suw tutuş adamzadyň, dünýäniň ähli halklarynyň umumy bähbidi diýen düşünjede jemlenýär. Suwa jogapkärli çemeleşmek adamlaryň baş hukugy bolup durýar.

Şu nukdaýnazardan türkmen tarapy yzygiderli esasyda suw meselesi boýunça netijeli halkara gatnaşyklarynyň ýola goýulmagyny öňe sürýär we ähli gyzyklanma bildirýän döwletleriň bilelikdäki işine daýanýan hyzmatdaşlygyň anyk ugra eýerjekdigine ynam bildirýär. Şunuň bilen baglylykda, Türkmenistan öz köpýyllyk we ygtybarly hyzmatdaşlarynyň, halkara guramalaryň, ilkinji nobatda bolsa BMG-niň, ÝHHG-niň, Ýewropa Bileleşiginiň goldawyna bil baglaýar.

«Altyn asyr» Türkmen kölüniň we onuň zeyakaba ulgamlarynyň töwereklerinde ösümlik we haýwanat dünýäsiniň dürliüliginin artýandygy, baýlaşýandygy mese-mälim görünýär. Ozal bu sebitlerde guşlaryň 200 görnüşi gabat gelýän bolsa, häzir olaryň 250 görnüşi hasaba alyndy.

Türkmenistanda suw meselesi daşky gurşawy goramak boýunça hereketler bilen ýakyn arabaglanyşykda çözülýär. Milli ösüşi kesgitleýän durmuş-ykdysady, suw we ekologiýa wezipelerini toplumlaýyn çözmäge gönükdirilen iri maýa goýum taslamalaryň hatarynda «Altyn asyr» Türkmen kölüni, «Dostluk» suw howdanyny, Aşgabadýň lagym ulgamlaryny, suw süýjediji enjamlary we agyz suwy zawodlaryny gurmak, ulaglaryň ähli görnüşlerini we jemagat hojalygyny ösdürmek, ýangyç-energetika toplumynyň kärhanalaryny döwrebaplaşdyrmak we olaryň durkuny täzelemek, ekologiýa taýdan arassa önümleri öndürýän täze önümçilikleri gurmak, şäherlerde we obalarda bag ekmek, ýörite tokaý-gorag zolaklaryny döretmek, Aralýaka sebitinde suw üpjünçiligini gowulandyrmak we akdyrylýan suwy zyýansyzlandyrmak, azyk, dokma, gurluşyk we himiýa senagatynyň kärhanalarynda häzirki zaman enjamlaryny we howa arassalaýjy ulgamlary ornaşdyrmak, goralýan tebigy çäkleri – goraghanalary döretmek ýaly çäreleri görkezip bolar.

Dünýä bileleşigine Garaşsyz, Bitarap döwlet hökmünde goşulmak bilen, Türkmenistan özüniň daşky gurşawy goramak boýunça halkara ylalaşyklara ygrarlydygyny mälim edip, BMG-niň bu babatda, şeýle-de, global derejede ekologiýa

betbagtçylygynyň önüni almagyň kepillendirijisi bolup durýan tebigaty goramak boýunça konwensiýalaryna goşuldy.

Tassyklanen konwensiýalardan gelip çykýan halkara borçnamalaryny üstünlikli ýerine ýetirmek maksady bilen, ýörite Döwlet topary döredildi. Onuň düzüminde her konwensiýa boýunça iş toparlary hereket edýär. Döwlet topary borçnamalaryň ýerine ýetirilişine, şeýle hem halkara şertnamalaryndan gelip çykýan borçnamalaryň ýerine ýetirilişi baradaky maglumatlaryň ýaýradylşyna, utgaşdyrylyşyna we dolandyrylyşyna gözegçilik etmek boýunça pudagara topar bolup durýar.

BMG-niň konwensiýalaryny we maksatnamalaryny durmuşa geçirmegiň çäklerinde Türkmenistan BMG-niň Osüş maksatnamasy, Ýewropa ykdysady topary, Global ekologiýa gaznasy, Ýewropada Howpsuzlyk we Hyzmatdaşlyk Guramasy ýaly abraýly halkara düzümler bilen işjeň hyzmatdaşlyk alyp barýar. Milli hem-de sebit ähmiýetli dürli taslamalary durmuşa geçirýär.

2018-nji ýylyň 12-nji awgustynda Gazagystan Respublikasynyň Aktau şäherinde Hazarýaka döwletleriniň Baştutanlarynyň V sammiti geçirildi. Sammitiň dowamynyda Hazarýaka döwletleriniň Hökümetleriniň arasynda söwda-ykdysady, ulag we beýleki birnäçe ugurlar boýunça ylalaşyklara gol çekildi. Hazarýaka döwletleriniň Baştutanlarynyň V sammiti boýunça degişli maglumat hem kabul edildi.

Ýurdumyz oňyn Bitaraplyk, hoşniýetli goňsuçylyk hem-de deňhukukly özara bähbitli hyzmatdaşlyga esaslanýan we milli hem-de umumy bähbitleriň deňeçerligi nazara alnyp guralýan daşary syýasat ugruny yzygiderli amala aşyrmak bilen, Hazar sebitinde ikitaraplaýyn görnüşde hem, köptaraplaýyn görnüşde hem oňyn hyzmatdaşlygy pugtalandyrmak we ösdürmek ugrunda çykyş edýär.

Hazar sebiti bilen baglanyşykly meseleler Türkmenistanyň Prezidentiniň parasatly baştutanlygynda alnyp barylýan Türkmenistanyň daşary syýasat strategiýasynda möhüm orny eýeleýär. Muňa hormatly Prezidentimiziň baştaraplaýyn sammitlere yzygiderli gatnaşmagy, şeýle hem Hazar meselesi babatynda öňe sürýän anyk teklipleri, şol sanda degişli şertnama-hukuk binýadyny döretmek boýunça başlangyçlary hem şaýatlyk edýär.

Türkmenistanyň Prezidentiniň energetika diplomatiýasy, ilkinji nobatda, BMG-niň we beýleki abraýly halkara guramalarynyň derejesinde giň goldawa eýe bolýan möhüm daşary syýasy başlangyçlar hem-de innowasiýa pikirler bilen yzygiderli çykyş edýän Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň parasatly ýolbaşçylygynda amala aşyrylýan türkmen döwletiniň daşary syýasatynyň we diplomatiýasynyň täze hil derejesini, Türkmenistanyň depginli ösüşini hem-de onuň halkara derejesindäki artýan işjeňligini aýdyň häsiýetlendirýär.

Dünýä syýasatynyň möhüm meseleleri boýunça hormatly Prezidentimiziň konseptual garaýyşlary we teklipleri sebit hem-de global derejede hyzmatdaşlygyň

amatly gurallarynyň işlenip taýýarlanylmagyny şertlendirýär. Olar häzirki zamanyň möhüm meseleleri boýunça halkara hyzmatdaşlygyny işjeňleşdirmäge itergi berip, gyzyklanýan taraplaryň köptaraplaýyn hyzmatdaşlygy gurmaga bolan konstruktiv çemeleşmelerini işläp taýýarlamaga, döwletleriň we abraýly halkara düzümleriniň gatnaşmagynda global we sebitleýin hyzmatdaşlygy amala aşyrmagyň has hetijeli ýollaryny emele getirmäge ýardam berýärler.

Türkmen döwletiniň daşary syýasy strategiýasynyň üstünlikli durmuşa geçirilmegi köp babatda onuň çalt depginler bilen özgerýän, dünýäniň çagyryşlaryna mynasyp jogap bolup durýan anyk ädimler arkaly utgaşdyrylýandygy bilen şertlendirilýär. Türkmenistanyň, dünýäniň energetiki kuwwatyna eýe bolan öndebaryjy döwletleriň biri hökmünde dünýä bileleşiginiň ünsüni energiýa howpsuzlygynyň ulgam dörediji ugurlaryna gönükdirmek arkaly okgunly halkara hyzmatdaşlygyny alyp barýandygy munuň aýdyň subutnamasydyr.

Türkmenistanyň energetiki başlangyçlary halkara howpsuzlygynyň giň ulgamyny üpjün etmek babatynda mäkäm institusional esaslaryň döredilmegine gönükdirilendir. Bu ýerde energoüpjünçiligiň ösen we netijeli hereket edýän infrastrukturasy häzirkizaman ykdysadyýeti ösdürmegiň we halklaryň abadançylygyny ýokarlandyrmagyň, adamzadyň medeni we ruhy ösüşi üçin maddy binýadyň döredilmeginiň esasy şerti bolup durýar.

Türkmenistan uglewodorod çig malynyň dünýäde ägirt uly gorlaryna eýe bolmak bilen senagatlaşmak we senagaty ýokary tehnologiýalar bilen üpjün etmek, ägirt uly maýa goýumlaryny çekmek arkaly ýurduň ykdysadyýetiniň depginli ösdürilmegini esasy ileri tutulýan ugurlaryň hatarynda goýýar. Şu jähtden, halkara energetika howpsuzlygyny üpjün etmekde energiýa serişdelerini eksport edýän iri döwlet hökmünde Türkmenistanyň çykyş etmegi energetika diplomatiýasynyň möhüm şahasyna öwrüldi.

Energetika pudagynda däp bolan strategik hyzmatdaşlyk gatnaşyklaryny saklamak bilen bir hatarda, Türkmenistan Ýewropa, Aziýa, Uzak Gündogar, Günorta-Gündogar ugurlary boýunça göni energetik hyzmatdaşlygyny barha giňeldýär, dünýäniň öndebaryjy nebit-gaz kompaniýalary, abraýly maliýe düzümleri bilen ykjam hyzmatdaşlygyny ösdürýär.

Türkmenistanyň Prezidentiniň alyp barýan daşary syýasatynda energetika diplomatiýasy ileri tutulýan ugur boldy we şeýle bolmagynda galýar. Özüniň wajpylygy boýunça halkara bileleşiginiň ählumumy maksatlary bilen deňeşdirip bolýan bu iri ädimler Arkadag Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň dünýäde giň goldaw tapan konseptual garaýyşlarynyň we konstruktiv başlangyçlarynyň iş ýüzünde amala aşyrylýandygynyň mysallary bolup durýar. Şunuň bilen baglylykda, global möçberde energetika howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça halkara

mehanizminiň döredilmeginiň zerurlygy baradaky pikir hem hut Türkmenistanyň Prezidentine degişlidigi baradaky hakykat uly ähmiýete eýedir.

2007-nji ýylda bu pikir işjeň öňe sürülüp başlanýar we bu ugurdaky energiýa howpsuzlygy hem-de halkara tagallalary birleşdirmek meseleleri Türkmenistanyň Prezidentiniň BMG-niň Baş Assambleýasynyň mejlisleriniň münberinde eden çykyşlarynyň her birinde gozgalýar. Bu ýagdaýyň tapgyrlaýyn sepgitleri hökmünde 2008-nji ýylyň dekabrynda 2013-nji ýylyň maý aýynda BMG-niň Baş Assambleýasynda «Energiýa serişdeleriniň ygtybarly we durnukly üstaşyr geçirilmegi hem-de durnukly ösüşi we halkara hyzmatdaşlygyny üpjün etmekde onuň hyzmaty» atly Rezolýusiýalary kabul edildi. Halkara gatnaşyklarynyň bu möhüm ugrunda Birleşen Milletler Guramasynyň Baş Assambleýasy tarapyndan biragyzdan kabul edilen çözgüt hakykatdan-da taryhy taýdan ähmiýetli waka boldy. Şunuň bilen birlikde, Milletler Bileleşiginiň agza döwletleri tarapyndan Türkmenistanyň global energiýa howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça başlangyçlary doly derejede goldanyldy we olar agzalan resminamany böllekleyin durmuşa geçirmek boýunça bilelikde iş alyp barmaga gyzyklanma bildirdiler.

Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň başlangyjy boýunça BMG-niň Baş Assambleýasynyň ýokarda ady agzalan iki sany rezolýusiýasy BMG-niň Halkara bilermenler toparynyň döredilmegi we hereket etmegi üçin esasy goýujy ähmiýete eýedir. Bu toparyň baş maksady global energiýa howpsuzlygyny üpjün etmek boýunça täze halkara hukuk guralyny işläp düzmekden ybaratdyr. Türkmenistanyň teklibi boýunça Halkara bilermenler topary özüniň esasy işini üç ugra gönükdirip, birinjiden, dünýä bazarlaryna energiýa serişdelerini ygtybarly we durnukly ýetirmegi üpjün etmek ulgamynda hukuk binýadyny döretmek, ikinjiden, energiýa serişdelerini üstaşyr geçirmek meseleleri boýunça halkara hukugynyň kadalaryny durmuşa geçirmek üçin zerur bolan täze institusional binýady döretmek we üçünjiden bolsa, energiýa serişdelerini transmilli derejede eltmek ulgamynda halkara borçnamalaryny ýerine ýetirmegiň monitoringini we gözegçiligini üpjün etmäge ýardam berjek täze maglumat binýadyny döretmek bilen baglydyr.

Rezolýusiýalaryň kabul edilmeginiň wajyplygy ilkinji nobatda, onuň energetika ulgamyndaky global hyzmatdaşlygy ýola goýmak boýunça täze, umumlaşdyrylan resminamany işläp düzmek boýunça halkara bilermenler toparyny döretmegiň we hereket etmeginiň esasy goýýandygyndan ybaratdyr.

Milli Liderimiziň 2009-njy ýylda Aşgabat şäherinde geçirilen «Energiýa serişdeleriniň ygtybarly we durnukly üstaşyr geçirilmegi hem-de durnukly ösüşi we halkara hyzmatdaşlygyny üpjün etmekde onuň hyzmaty» atly ýokary derejeli halkara maslahatynda eden çykyşynda ilkinji ädim hökmünde, hususan-da gyzyklanma bildirýän ýurtlaryň we halkara guramalarynyň tekliplerini nazara almak arkaly, ener-

2015-nji ýylyň dekabry aýynda Türkmenistanyň uglewodorod serişdeleriniň eksport ugurlaryny diwersifikasiýalaşdyrmak boýunça üstünlikli we yzygiderli amala aşyran ädimlerini aýdyň görkezene wakalar bolup geçdi. Türkmenistan–Owganystan–Pakistan–Hindistan hem-de «Galkynyş» gaz kániniň senagat taýdan özleşdirilmeginiň üçünjü nobatdakysynyň gurluşygyna badalga berildi hem-de Balkan welaýatyndaky iri energetika desgasy bolan Gündogar–Günbatar gaz geçirijisi ulanmaga berildi.

Gündogar–Günbatar gaz geçirijisiniň gurulmagy Garaşsyz döwletimiziň energetika strategiýasyny üstünlikli durmuşa geçirmekde örän möhüm tapgyrdyr. Sebäbi energiýa serişdelerini ibermek ulgamyny diwersifikasiýa ýoly bilen ösdürmek ýurdumyzyň energetika strategiýasynyň binýatlyk we üýtgeşsiz ýörelgesi bolup durýar. Türkmenistan şu ýörelgeden ugur alýar we diwersifikasiýa strategiýasyna gyşarnyksyz eýerip, öz energiýa serişdelerini ibermeginiň köp görnüşli ulgamyny döretmek boýunça anyk işleri amala aşyrýar.

2018-nji ýylyň 23-nji fewralynda Mary welaýatynyň Serhetabat etrabynda we Owganystanyň Gerat şäherinde Türkmenistan–Owganystan–Pakistan–Hindistan (TOPH) gaz geçirijisiniň täze böleginiň gurluşygyna badalga berildi, Türkmenistan–Owganystan–Pakistan (TOP) ugry boýunça elektrik geçiriji hem-de optiki-süýümli aragatnaşyk ulgamlarynyň düýbi tutuldy, şeýle-de Serhetabat–Turgundy demir ýoly ulanmaga berildi.

Türkmenistan bilen Owganystanyň arasynda energetika babatdaky özara hyzmatdaşlyk hem barha giň gerime eýe bolýar. Agzalyp geçilen taslamalaryň amala aşyrylmagy sebitiň ýurtlarynyň arasynda netijeli hyzmatdaşlygy ösdürmäge, olaryň ykdysady kuwwatyny artdyrmaga giň ýollary açýar. Bu çözgüt Türkmenistan–Owganystan–Pakistan–Hindistan gaz geçirijisiniň ugrundaky desgalary elektrik energiýasy bilen üpjün etmekden başga-da, ony Owganystanyň üsti bilen Pakistana we Günorta–Gündogar Aziýa döwletlerine eksport etmäge hem mümkinçilik berer.

Geçen ýyllaryň dowamynda BMG-niň Ýewropa Bileleşiginiň, Ýewropada Howpsuzlyk we Hyzmatdaşlyk Guramasynyň howandarlygynda Aşgabatda iri möçberli ýokary derejeli halkara forumlarynyň birnäçesiniň geçirilmegi bu ady agzalan meseläni halkara derejesinde ara alyp maslahatlaşmaga ýardam berdi. Türkmen Lideriniň başlangyjy boýunça BMG-niň kabul eden Rezolýusiýasy energetika pudagynda giň halkara hyzmatdaşlygy baradaky pikiri öňe sürmekde täze tapgyr boldy we bu ýerde Türkmenistan täzeçilligi öňe sürýän döwlet hökmünde çykyş edýär.

Sebit we global howpsuzlygyň dürli ugurlaryny pugtalandyrmaga, şol sanda dünýä bileleşigi, iri halkara düzümleri tarapyndan giň ykrarnama we goldawa eýe

bolan energetika howpsuzlygyna gönükdirilen Gahryman Arkadag Prezidentimiziň täzeçil daşary syýasat başlangyçlary, şu günki gün tutuş global syýasatyň täze mazmuny, şeýle-de dürli ýurtlaryň gyzyklanmalarynyň utgaşdyrylmagyna we sazlaşmagyna esaslanýan syýasy we ykdysady hyzmatdaşlygyň nusgalaryny bilelikde işläp-düzmek üçin mümkinçilikleriň açylmagy barada aýtmaga doly esas döredýär. Bu başlangyçlar bolsa, tutuş dünýä syýasatynyň häsiýetine we ugruna güýçli hem-de oňyn täsir ýetirmek bilen, durnukly ösüş maksatlaryna ýetmäge kuwwatly itergi berýärler.

Türkmenistanyň Prezidentiniň ulag diplomatiýasy durnukly ösüşi üpjün etmäge itergi berýän möhüm şertleriň biri bolup, dünýäniň sebitlerini we yklymlaryny birleşdiriji güýje öwürdi. Her bir döwlet öz geografik taýdan amatly ýerleşişini we mümkinçiliklerini ulanmagyň hasabyna milli ösüşi üpjün etmekde zerur bolan geosyýasy we geoykdysady bähbitleri öňe sürýär. Türkmenistan hem Merkezi Aziýanyň we Ýewropanyň amatly çatrygynda ýerleşýän döwlet bolup, ulagyň ähli görnüşlerini ösdürmek üçin zerur bolan ähli mümkinçiliklere eýedir.

«Bitarap Türkmenistanyň daşary syýasat ugrunyň 2017–2023-nji ýyllar üçin Konsepsiýasyna» laýyklykda, ulag ulgamy hem Birleşen Milletler Guramasy (BMG), onuň Ýöriteleşdirilen edaralary bilen hyzmatdaşlyk etmegiň esasy ugurlarynyň biridir.

Türkmenistan BMG-niň ýöriteleşdirilen düzümleri, şol sanda Ýewropa ykdysady komissiýasy (ÝYK), BMG-niň Aziýa–Ýuwaş ummany sebiti üçin Ykdysady we durmuş komissiýasy (ESKATO) bilen ýakyn gatnaşyklary saklamak ugrunda çykyş edýär. Şunuň ýaly anyk, özara bähbitli hyzmatdaşlyk ägirt uly tebigy serişdeleri bolan we Ýewraziýa giňişligindäki baş ýollaryň çatrygynda amatly ýerleşen Merkezi Aziýanyň häzirki zaman ösüşiniň meýillerine laýyk gelýär.

Hormatly Prezidentimiziň başlangyçlary we tagallalary bilen ulag geçelgelerini döretmek arkaly Merkezi Aziýany kontinent ähmiýetli iri üstaşyr geçiriş çatrygyna öwürmek boýunça uly möçberli işler amala aşyrylýar. 2016-njy ýylyň noýabrynda Aşgabatda geçirilen Durnukly ulag ulgamy boýunça ählumumy maslahaty ulag meselesi boýunça giň halkara gatnaşyklaryny iş ýüzünde durmuşa geçirmekde badalga öwrüldi. Bu ugurda alnyp barylýan işlerimiz geljekde hem dowam etdirilip, Aşgabatda kabul edilen jemleýji resminamanyň düzgünleriniň ýerine ýetirilmegini gazanmak uly ähmiýete eýe bolýar.

Türkmenistanyň iň döwrebap ulag-üstaşyr logistik düzümini hem-de aragatnaşyk we telekommunikasiýalar ulgamyny çalt kemala getirmek babatynda, şeýle hem Beýik Ýüpek ýoluny gaýtadan dikeltmek boýunça soňky ýyllarda ädilyän ädimler diňe bir milli ykdysadyýetimiziň ösüşine däl, eýsem, sebit we hatda bütindünýä ösüşine-de kuwwatly itergi berdi. Geografik taýdan örän amatly – Merkezi

Aziýanyň üstünden geçýän sebit we sebitara ulag ýollarynyň hem-de aragatnaşyk geçelgeleriniň çatrygynda ýerleşmek bilen, Türkmenistan ägirt uly üstaşyr kuwwata eýe bolup, şol kuwwatdan netijeli peýdalanmaga çalyşýar.

Ýurdumyzyň demir ýol, awtoulag we deňiz gatnawlaryny ulanmak bilen Demirgazyk-Günorta, Günbatar-Gündogar ugurlary boýunça ulag ulgamynyň ösdürilmegi Ýuwaş ummanyndan Hazar we Gara deňizlerine çenli, Ýewropa yklymynyň demirgazygyndan Hindi ummanyna çenli uly giňişligi birleşdirmäge mümkinçilik berer.

Türkmenistanyň alyp barýan daşary syýasatynda ulag ulgamyna aýratyn orun degişli edilip, döwlet Baştutanynyň bu ugurda öňe sürýän başlangyçlary we netijeli teklipleri dünýä jemgyýetçiliginde giň goldawa eýe bolýar.

Türkmenistanyň Prezidenti Gurbanguly Berdimuhamedowyň BMG-niň 69-njy mejlisinde eden taryhy çykyşynda öňe süren teklipleri esasynda, 2014-nji ýylyň 19-njy dekabrynda «Durnukly ösüş üçin halkara hyzmatdaşlygyny üpjün etmekde ulag-üstaşyr geçelgeleriniň orny», 2015-nji ýylyň 22-nji dekabrynda «Durnukly köpugurly ulag-üstaşyr geçelgeleriniň döredilmegine ýardam bermek maksady bilen, ulaglaryň ähli görnüşleriniň arasynda hemmetaraplaýyn hyzmatdaşlygyň üpjün edilmegi ugrunda» atly Rezolýusiýalar kabul edildi. 2017-nji ýylyň 20-nji dekabrynda bolsa üçünjü gezek BMG-niň Baş Assambleýasynyň 72-nji maslahatynyň 74-nji mejlisinde «Durnukly ösüş maksatlaryny amala aşyrmak bilen baglylykda ulaglaryň ähli görnüşleriniň arabaglanyşygyny berkitmek» atly Rezolýusiýanyň biragyzdan kabul edilmegi türkmen diplomatiýasynyň dabaralanýandygynyň aýdyň subutnamasy boldy.

2018-nji ýylyň 9-njy iýunynda «Türkmenistanyň ulag syýasatynyň esaslary hakynda» Türkmenistanyň Kanunynyň kabul edilmegi hem ulag babatynda alnyp barylýan döwlet syýasatynyň durmuşa geçirilmegine aýratyn üns berilýändigine şaýatlyk edýär.

Dünýä ulag ulgamyna yzygiderli goşulýşmak hem-de gündogar–günbatar we demirgazyk–günorta ugurlarynda wajyp ýollary we merkezleri birleşdirýän esasy magistrallar boýunça düzümleri mundan beýläk-de giňeltmek ýakyn geljegiň möhüm meseleleriniň hatarynda durýar. Beýik Ýüpek ýoluny täze görnüşde dikeltmegiň maksatlaryny durmuşa geçirmek hem-de Ýewraziýanyň dünýädäki iki ykdysady giňişliklerini birikdirmek bilen baglylykda bu ugurda möhüm logistik geçelgeleri kemala getirmek uly ähmiýete eýe bolýar. Bu taslama şeýle hem Hytaý, Hindistan, Pakistan, Aziýa–Ýuwaş ummany sebitleriniň ýurtlary ýaly kuwwatly ykdysady merkezlere çykylmagyny üpjün etmek bilen, günorta we gündogar ugurlarda halkara ulag ulgamyna birleşmek mümkinçiligini göz önünde tutýar. Has iri görnüşdäki

hyzmatdaşlygy döretmek başlangyjynyň özi geoykdysadyýetde onuň ösüşiniň strategik geljegini nazarlamağa hakyky täzeçe garaýyş bolup durýar.

2017-nji ýylyň maý aýynda «Awaza» milli syýahatçylyk zolagynda Ýewraziýa yklymynda üstaşyr-ulag hyzmatdaşlygyny köpugurlaýyn ösdürmek meselesine bagyşlanan Ulag we logistika boýunça halkara maslahaty geçirildi. Bu halkara maslahaty 2016-njy ýylda Aşgabatda BMG-niň howandarlygynda Durnukly ulag ulgamy boýunça geçirilen ählumumy maslahatyň özboluşly dowamy bolup, onda öňe sürülen başlangyçlaryň durmuşa geçirilmegine gönükdirildi.

Ulag ulgamyny kämilleşdirmek maksady bilen ýurdumyzda ýaýbaňlandyrylan giň gerimli işler adamlar hakyndaky aladanyň, halkymyzyň durmuş derejesini ýokarlandyrmagyň Türkmenistanyň Prezidentiniň amala aşyran durmuş ugurly syýasatynyň möhüm ugrudygynyň nobatdaky subutnamasyna öwrüldi.

Häzir bu ugurlar döwlet Baştutanynyň logistika strategiýasynda örän aýdyň ýüze çykýar. Soňky ýyllarda Türkmenistanda paýtagtymyzyň täze Halkara howa menzili, Türkmenistan–Owganystan–Täjigistan demir ýolunyň birinji nobatdakysyny, Kerki–Ymamnazar–Akina ugruny gurmagyň ajaýyp taslamalary amala aşyryldy, Türkmenbaşydaky Halkara deňiz porty ulanmaga berildi, şeýle hem Aşgabat–Türkmenbaşy ýokary tizlikli awtomobil ýolunyň gurluşygyna başlandy.

Ýurdumyzda demir ýol, awtomobil, howa we suw ulaglaryny peýdalanmak bilen amatly we howpsuz halkara geçelgeler döredilýär. Munuň özi sebitde durnukly ösüşi, halklaryň arasynda hoşniýetli goňsuçylyk gatnaşyklarynyň giňelmegini, hyzmatdaşlygyň berkemegini, söwda dolanyşygynyň mukdarynyň artmagyny üpjün edýär.

Ýurdumyzyň demir ýol ulaglary pudagynda gaýtadan gurlan demir ýoluň döwrebaplaşdyrylmagy netijesinde Turgundy menziliň geçirijiligi ýokarlandyryldy, Owganystanyň haryt dolanyşygynda ähmiýeti artdy, owgan önümlerini halkara bazarlaryna çykarmak, daşary ýurt harytlaryny ýurda gysga we amatly ýol bilen getirmek mümkinçiligi döredi. Owganystanyň sebitde köpugurly ulag ýollaryny döretmegiň taslamalaryna çekilmegi bilen ol öz geografik artykmaçlyklaryny Ýewraziýa yklymynda ulag-üstaşyr merkezi hökmünde peýdalanmak mümkinçiligine eýe bolar.

Gahryman Arkadagymyz Gurbanguly Berdimuhamedowyň ynsanperwer başlangyçlarynyň netijesinde, Serhetabat (Türkmenistan) – Turgundy (Owganystan) demir ýolunyň açylmagy bilen Owganystany Türkmenistanyň ulag-logistika ulgamyna goşmak hem-de onuň üsti bilen halkara ýollara birleşdirmek baradaky tagallalary üstünlikli durmuşa geçirilýär. Polat we awtomobil ýollar Turgundy şäherini Aşgabat bilen, soňra Hazarda Türkmenbaşy şäheriniň Halkara deňiz porty bilen birleşdirýär. Şondan aňry Hazaryň üsti bilen Baku şäherine çenli, soňra Tbilisiniň üsti bilen Ankara we Stambul şäherlerine çenli dowam eder.

Ýurdumyzda demirgazyk–günorta hem-de gündogar–günbatar ugurlary boýunça üstaşyr ulag daşamalarynyň mukdaryny artdyrmak boýunça iri taslamalar durmuşa geçirilýär.

Demirgazyk–günorta ugry boýunça ýükler daşalýan Gazagystan–Türkmenistan–Eýran demir ýolunyň ulanylmaga berilmegi bilen Ýakyn Gündogar, Günorta we Günorta–Gündogar Aziýa ugurlaryna eksporty artdyrmaga mümkinçilik açyldy. Bu demir ýolunyň iň uzyn, 700 kilometre golaý bölegi ýurdumyzyň üstünden geçýär.

2017-nji ýylda Hytaý–Gazagystan–Türkmenistan–Eýran demir ýol ugry boýunça ýük düzümleriniň synag gatnawlarynyň birnäçe tapgyry amala aşyrylyp, bu ugur boýunça umumy geçilýän ýol iki hepdä golaý getirildi. Munuň özi ortaça deňiz arkaly geçilýän ýoldan iki esse çalttyr. Dört ýurduň çäginde uzalyp gidýän bu ýol ýükleri Hytaýdan Pars aýlagynyň bazarlaryna çalt getirmekde has amatly logistik çözümler bolup durýar.

Häzirki wagtda ýurdumyzda alnyp barylýan Türkmenbaşy–Farap we Aşgabat–Daşoguz awtomobil ýollarynyň gurluşygy, magistral awtoýollar ulgamynyň durkunyň täzelenmegi, ýokary tizlikli ýollaryň çekilmegi ýurdumyzda awtomobil ulaglary arkaly halkara ýolagçy we ýük daşamalary üçin amatly şertleri döredýär. Türkmenistan–Gazagystan serhedi, Türkmenabat–Daşoguz, Mary–Serhetabat awtomobil ýollarynyň çekilmegi hem möhüm taslamalaryň hataryna girýär.

Dünyäniň iri maýa goýum guramalarynyň ünsüni özüne çekýän üç tapgyrdan ybarat bolan ýokary tizlikli awtomobil ýollarynyň gurulmagy hem meýilleşdirilýär. Hususan-da, birinji tapgyrda Aşgabat–Türkmenbaşy, ikinji tapgyrda Aşgabat–Farap we üçünji tapgyrda bolsa, Aşgabat–Daşoguz ýokary tizlikli awtomobil ýollary gurlar.

2018-nji ýylyň 9–15-nji sentýabry aralygynda «Amul–Hazar 2018» halkara awtoralli ýaryşynyň Türkmenistanda geçirilmegi bolsa, ýurdumyzda gadymy Beýik Ýüpek ýolunyň täzeden dikeldilmegi boýunça alnyp barylýan döwlet syýasatynyň aýdyň dabaralanmasydyr.

Ýurdumyzyň raýat awiasiyasynyň düzümini döwrebaplaşdyrmak hem-de tehniki taýdan gaýtadan enjamlaşdyrmak ulag ulgamynda tapgyrly amala aşyrylýan iri möçberli meýilnamalaryň aýrylmaz bölegi bolup durýar. Raýat awiasiyasyna içerki we halkara gatnawlarda ýolagçy gatnadylyşyna hem-de ýük daşalyşyna ähmiýetli orun berilýär.

Hormatly Prezidentimiziň raýat awiasiyasyny ösdürmäge, howa gatnawlaryny kämilleşdirmäge berýän ägirt uly ünsüniň netijesinde, Aşgabadyň Halkara howa menzili ýurdumyzyň ulag-üstaşyr düzüminiň möhüm bölegine öwürildi.

Raýat awiasıyasy ulag hyzmatlaryny ösdürmekde esasy orunlaryň birini eýeleýär. Aşgabat şäherindäki Halkara howa menzili özüniň täsin binagärçilik gurluşy we iş mümkinçilikleri bilen tapawutlanýar. Aşgabadynyň Halkara howa menzili sagatda 1600 sany ýolagça hyzmat etmäge ukyplydyr.

«Türkmenistan awiakompaniýasy» aýyk görnüşli paýdarlar jemgyýeti ýurdumyza howa gatnawlaryny amala aşyrýan esasy kompaniýa bolup, öňdebaryjy tehnikalardan enjamlaşdyrylan we olar yzygiderli täzelenilýär. Diňe soňky ýylda NG tapgyryndaky täze «Boing» uçarlarynyň üçüsi bilen olaryň üsti ýetirildi.

Öz wagtynda tehniki taýdan hyzmat etmegiň hasabyna uzak möhletli uçuşa eýe bolan howa gämileriniň onusy uçuşa taýýarlyk derejesine getirildi. Täze tapgyrdaky oňaly uçarlar – «Boing 737–700» we «Boing 737–800» könelişen howa gämilerini çalşyrdy. Häzirki wagtda ýokary uçujylyk häsiýetnamalaryna eýe bolan uçarlaryň 24-si ulanylýar. Şeýle görnüşli howa tehnikalarynyň sany has-da artdyrylar.

Paýtagtymyzdaky Halkara howa menziline döwrebap aerowokzal hereket edýär. Ýylda 3 milliondan gowrak ýolagçyny kabul etmäge niýetlenen ikinji terminal bilen birlikde, ýylda 17 milliondan gowrak adama ýa-da sagatda 3 müňe golaý ýolagça hyzmat etmäge mümkinçilik berýär. Doly mehanizmlaşdirilen ýük terminaly ýylda 200 müň tonna çenli ýüki geçirmäge mümkinçilik berýär.

Welaýatlaryň ählisinde döwrebap, awiaýolagçylara hyzmatlaryň tutuş toplumyny hödürleýän aerowokzal toplumlaryny we uçarlaryň islendik kysymly görnüşlerini kabul etmäge ukyply bolan uçuş-gonuş zolaklaryny gurmak türkmen Lideriniň ýurdumyzyň howa ulaglarynyň ösen düzümini döretmek, howpsuzlyk hem-de ygtybarlylyk maksatlary bilen ony iň täze enjamlar bilen enjamlaşdyrmak boýunça umumy strategiýasynyň bir bölegidir.

Döwlet Baştutanynyň başlangyjy bilen Türkmenbaşy şäherinde Halkara howa menzili, Maryda ýolagçy terminaly we uçuş-gonuş zolagy guruldy, Türkmenabat şäherinde Halkara howa menzili gurluşygy tamamlanyp, 2018-nji ýylyň başynda ulanmaga berildi. Daşoguz aerodromynda «Boing 777–200» LR uçarlaryny hem-de uçarlaryň beýleki görnüşlerini kabul etmäge ukyply täze uçuş-gonuş zolagy guruldy.

Deňizde ýolagçy gatnatmagyň we ýük daşamagyň ösdürilmegine Türkmenistan Merkezi Aziýa we Hazar deňzi ýurtlarynyň halkara ykdysady gatnaşyklar ulgamyna doly derejede goşulýşmagynyň möhüm şerti hökmünde garaýar. Belle-nilen meýilnamalaryň iş ýüzünde durmuşa geçirilmeginde hormatly Prezidentimiziň başlangyjy bilen Hazaryň kenarynda Türkmenbaşy şäherinde bina edilen we 2018-nji ýylda ulanmaga berlen täze Halkara deňiz portuna aýratyn ähmiýet berilýär. Ol bütin Merkezi Aziýa sebitiniň esasy logistiki halkasyna öwürilmegine gönükdirilendir.

Sebitde iri maýa goýum taslamasy bolan Türkmenbaşy Halkara deňiz porty 230 müň inedördül metr bolan ýolagçy-parom terminalynyň hem-de 249 müň inedördül metr bolan konteýner terminallarynyň gurulmagyny özünde jemledi. Topluma umumy ýükler terminaly, ürgün ýükler terminaly, polipropilen terminaly, 166 müň inedördül metr meýdany eýeleýän «Balkan» gämi gurluşyk we gämi abatlaýyş zawody hem girdi.

Gämi gurluşyk zawody milli ykdysadyýetimiz üçin aslynda täze kärhana bolup, onuň ulanmaga berilmegi ýurdumyzyň gämigurluşyk pudagynyň döredilmegini aňladýar. Gämileriň ýygnaľmagyndan başga-da, bu ýerde dürli ähmiýetli gämileri: tankerleri, gury ýük daşyjylary, tirkeg gämilerini abatlamak boýunça işleriň doly tapgyry ýerine ýetiriler.

Halkara deňiz portunda suw akwatoriýasyny çuňlaşdyrmak boýunça işleriň uly möçberi ýerine ýetirildi, hususan-da, gämileriň duralgalara geçip bilmegi üçin suwuň düýbüni çuňlaşdyrmak işleriniň barşynda millionlarça kub metr toprak çykaryldy. Gämi duralgalarynyň gidrotehniki desgalaryndan başga-da, kenar düzüminiň köpsanly desgalary bina edildi. Ol özünde ulag üpjünçiligini – awtomobil we demir ýollaryny birleşdirdi.

Täze deňiz porty howpsuzlygy hem-de nawigasiýanyň we ýük daşalyşynyň netijeliligini, şeýle hem daşky gurşawyň goragyny üpjün etmek üçin zerur bolup duran in döwrebap programma-enjamlar toplumy bilen enjamlaşdyrylandyr.

Türkmenbaşynyň Halkara deňiz porty ýakynda açylan Baku–Tbilisi–Kars demir ýolunyň hem mümkinçiliklerini ulanmak bilen, Türkmenistanyň we onuň çäginde üstaşyr geçýän ýükleri Ýewropanyň bazarlaryna çykarmakda ähmiýetli orny eýeleýär.

Durmuşa geçirilen bu ägirt uly taslama Türkmenistanyň ykdysady ösüşine, senagat we ulag düzümleriniň ösdürilmegine, täze iş orunlarynyň döredilmegine goşmaça kuwwatly itergi bermek bilen, iri maýa goýumlary çekmäge, şeýle hem «Awaza» milli syýahatçylyk zolagyna beýleki döwletlerden deňizde dynç almaga gelýänleriň akymyny artdyrmaga uly mümkinçilikleri açýar.

Yklymyň esasy söwda ýollarynyň çatrygynda ýerleşen ýurdumyz, müňlerçe ýyllar mundan ön hem bolşy ýaly, häzir hem bu gadymy kerwen ýolunyň möhüm halkasy bolmagynda galýar. Onuň innowasiýa taýdan täzeden dikeldilmeginde Türkmenistan barha işjeň we ähmiýetli orun tutýar. Şunuň bilen baglylykda, ulag we aragatnaşyk pudagynyň depginli ösdürilmegi täze durmuş-ykdysady şertleriň kemala gelmegine, işewür we özara bähbitli hyzmatdaşlygyň, goňşy ýurtlar bilen bolşy ýaly, gyzyklanma bildirýän ýurtlaryň ählisi hem-de Ýer ýüzüniň halklary bilen dostluk we doganlyk gatnaşyklarynyň giňeldilmegine hyzmat edýär.

Ýurdumyzyň ulag syýasatynyň ugurlaryny mundan beýläk hem diwersifikasiýalaşdyrmak maksady bilen, Hazar we Gara deňizleriniň, Orta Aziýa we Ýakyn Gündogaryň arasynda ulag-üstaşyr geçelgeleriniň mümkinçilikleri öwrenilýär.

Halkara ulag we logistiki hyzmatdaşlygy ösdürmekde halkara ulag geçelgelerine aýratyn ähmiýet degişlidir. Ýewropanyň we Aziýanyň çatrygynda ýerleşmek bilen, Türkmenistan ulag babatda onlarça halkara konwensiýalarynyň agzasy, halkara ulag we üstaşyr geçelgeleri boýunça baglaşylan birnäçe halkara şertnamalarynyň gatnaşyjysy bolup durýar.

Şeýle resminamalaryň hatarynda 2011-nji ýylyň 25-nji aprelinde gol çekilen «Halkara ulag we üstaşyr geçelgesini döretmek hakynda Eýran Yslam Respublikasynyň, Oman Soltanlygynyň, Türkmenistanyň we Özbegistan Respublikasynyň Hökümetleriniň arasyndaky Ylalaşygy (Aşgabat Ylalaşygy)» hem-de Türkmenistanyň, Owganystan Yslam Respublikasynyň, Azerbaýjan Respublikasynyň, Gruziýanyň we Türkiýe Respublikasynyň arasynda 2017-nji ýylyň 15-nji noýabrynda baglaşylan «Üstaşyr we ulag hyzmatdaşlygy hakynda Ylalaşygy (Lapis Lazuli ugry boýunça Ylalaşyk)» görkezmek bolar.

«Türkmenistan – Beýik Ýüpek ýolunyň ýüregi» diýen şygar astynda geçen 2018-nji ýyl hem ulag ulgamynda iri möçberli taslamalara beslendi. 2018-nji ýylyň fewral aýynda «Lapis Lazuli» ulag-üstaşyr geçelgesiniň düzümine girýän «Serhetabat–Turgundy» demir ýoly ulanmaga berildi.

2018-nji ýylyň 28-nji noýabrynda «Awaza» milli syýahatçylyk zolagynyň Kongresler merkezinde Türkmenistanyň, Azerbaýjan Respublikasynyň, Gruziýa Respublikasynyň, Türkiýe Respublikasynyň hem-de Owganystan Yslam Respublikasynyň arasynda Üstaşyr we ulag hyzmatdaşlygy hakynda ylalaşyga (Lapis Lazuli ugry boýunça ylalaşyk) gatnaşyjy ýurtlaryň ulag ministrleriniň halkara maslahaty geçirildi.

Gündogar–günbatar ulag geçelgesiniň ýüreginde ýerleşen bu ugruň geljegi uly bolan mümkinçiliklerini ýaýbaňlandyrmaga, iri üstaşyr ulag ýük gatnadyjy kompaniýalarynyň ünsüni özüne çekmäge, şeýle hem üstaşyr ulag hyzmatdaşlygy babatda Türkmenistanyň we dünýäniň beýleki döwletleriniň we halkara guramalarynyň gazanan tejribelerini paylaşmaga gönükdirilen ýokary derejeli maslahat baştaraplaýyn ylalaşygyň çäklerinde «Lapis Lazuli» halkara ulag-üstaşyr geçelgesini döretmäge tarap ýolda nobatdaky ädime öwrüldi. Bu geçelge Merkezi we Günorta Aziýa, Hazar hem-de Gara deňizleri, Ortaýer deňzi sebitlerini öz içine alýan giň geoykdysady giňişlikde netijeli gatnaşyklary berkitmäge ýardam etjek ugur bolup durýar.

Üstaşyr we ulag hyzmatdaşlygy hakynda baştaraplaýyn döwletara Ylalaşygy Türkmenistanyň, Owganystan Yslam Respublikasynyň, Azerbaýjan Respublikasynyň, Gruziýanyň we Türkiýe Respublikasynyň çäkleriniň üsti bilen harytlaryň, ýolagçylaryň we ulag serişdeleriniň sazlaşykly geçmegine ýardam bermek,

ylalaşýan taraplaryň çäkleriniň üsti bilen harytlaryň, ýolagçylaryň we ulag serişdeleriniň howpsuz geçmegini üpjün etmek, zerur bolanda öndebaryjy tehnologiýalary ulanyp, üstaşyr herekete degişli zerur dolandyryş usullaryny we amallaryny ýönekeýleşdirmek, bu ugruň bäsdeşlige ukyplylygyny ýokarlandyrmak ýaly zerur ugurlarda hyzmatdaşlyk etmegi göz önünde tutýar.

Bu ugurda Türkmenistan bir tarapdan Owganystan Yslam Respublikasy bilen serhetleşip, beýleki tarapdan Azerbaýjan Respublikasy bilen Hazar deňziniň ýakasynda Ýewropanyň we Aziýanyň çatrygynda ýerleşýär.

Döwrebaplaşdyrylan Serhetabat–Turgundy demir ýoly Lapis Lazuli ugruny durmuşa geçirmegiň çäklerinde Turgundy menziliň geçirijiligini ýokarlandyrmak, owgan önümlerini halkara bazarlaryna çykarmak, daşary ýurt harytlaryny ýurda gysga we amatly ýol bilen getirmek mümkinçiligini döredti.

Ýokary mümkinçiligi bolan Türkmenbaşynyň Halkara deňiz portuny we Bakuynyň Halkara deňiz söwda portuny doly güýjünde işletmegiň zerurlygyndan ugur alnyp, bu portlaryň Türkmenistanyň hem-de Azerbaýjan Respublikasynyň üstaşyr geçirmek mümkinçiligini ösdürmäge, iki ýurduň üstünden daşalýan ýükleriň möçberlerini birnäçe esse artdyrmaga amatly şertler dörediler.

Arkadag Prezidentimiz Gurbanguly Berdimuhamedowyň Beýik Ýüpek ýoluny täze öwüşginde gaýtadan dikeltmek ugrunda amala aşyrylan beýik başlangyçlary, ýurdumyzda üstaşyr-ulag hyzmatdaşlygyny ösdürmäge gönükdirilen iri maýa goýum taslamalary diňe bir ykdysady we täjirçilik taýdan bähbitliligi bilen tapawutlanman, eýsem sebitdäki we onuň çäklerinden daşardaky umumy ýagdaýa oňyn täsirini ýetirmäge, Aziýada durnuklylygy we howpsuzlygy üpjün etmäge, yklymara syýasy aragatnaşyklaryň ähli ulgamlarynda durnuklylygy gazanmaga ýardam berýän geosyýasy şerti üpjün edýär.

Gahryman Arkadagymyz Gurbanguly Berdimuhamedowyň möhüm ähmiýetli suw, energetika we ulag diplomatiýasynyň çäklerinde milli hem-de halkara derejesinde amala aşyrylýan uly möçberli işler dünýä nusgalykdyr hem-de bütin adamzadyň geljegine gönükdirilendir.

Maksatnamany ýerine ýetirmegi maliýeleşdirmek

Maksatnamada bellenen wezipeleri üstünlikli ýerine ýetirmek üçin döwletiň we ykdysadyýetiň döwlete dahylsyz böleginiň hem-de çekilen maliýe serişdeleri jemlener, şunda döwlet ulgamlaryny we bölekleyin goldaw çärelerine, amatlyklary ösdürmäge üns berer, hususy bölek bolsa, öz tagallalaryny taslamalary maliýeleşdirmekde jemlär.

Maksatnamada görkezilen maýa goýum taslamalary we çäreleri şu aşakdaky serişdeleriň hasabyna maliýeleşdirmek göz önünde tutulýar:

1) Türkmenistanyň Döwlet býujetinden maliýeleşdirilýän döwlet edaralary üçin döwlet býujetinde göz önünde tutulan serişdeleriniň hem-de býujetden daşary serişdeleriniň;

2) hojalyk hasaplaşygyndaky edaralaryň öz serişdeleriniň;

3) çekilen serişdeleriň;

4) hususy taraplaryň öz serişdeleriniň;

5) paýly gatançlaryň;

6) hemäýatkärleriň serişdeleriniň;

7) grantlaryň we halkara tehniki kömek taslamalarynyň;

8) Türkmenistanyň kanunçylygynda gadagan edilmedik beýleki serişdeleriň.

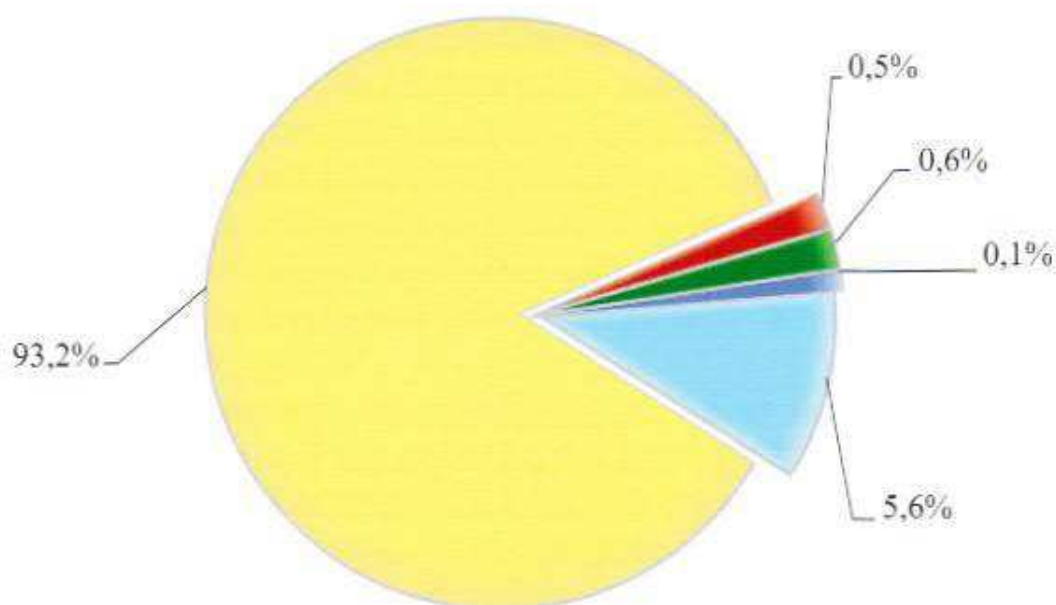
Bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlary boýunça önümiň we töleg hyzmatlarynyň umumy möçberiniň düzümi

mln. manat

Ministrlikleriň we pudaklaýyn dolandyryş edaralarynyň ady	Ýyllar							2025 ý. 2019 ý. göreä, %
	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
Bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlarynyň jemi, şol sanda:	1040,4	1061,3	1082,8	1104,9	1127,2	1149,3	1172,4	112,7
Türkmenistanyň Bilim ministrligi	57,6	58,9	60,3	61,8	63,2	64,0	65,4	113,5
<i>tutýan paýy</i>	5,54%	5,55%	5,57%	5,59%	5,61%	5,57%	5,58%	
Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasy	6,1	6,3	6,5	6,7	6,9	7,1	7,2	118,0
<i>tutýan paýy</i>	0,59%	0,59%	0,60%	0,61%	0,61%	0,62%	0,61%	
Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	970,0	989,4	1 009,2	1 029,4	1 050,0	1 071,0	1 092,4	112,6
<i>tutýan paýy</i>	93,23%	93,23%	93,20%	93,17%	93,15%	93,19%	93,18%	
Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi	5,4	5,4	5,5	5,6	5,7	5,8	6,0	111,1
<i>tutýan paýy</i>	0,52%	0,51%	0,51%	0,51%	0,51%	0,50%	0,51%	
Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi	1,3	1,3	1,3	1,4	1,4	1,4	1,4	107,7
<i>tutýan paýy</i>	0,12%	0,12%	0,12%	0,13%	0,12%	0,12%	0,12%	

2025-nji ýylda ulgamyň girdejileriniň düzüminiň şu aşakdaky möçberlerde bolmagyna garaşylýar.

Bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlary boýunça önümiň we töleg hyzmatlarynyň umumy möçberiniň düzümi, %

- Türkmenistanyň Bilim ministrligi
- Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi
- Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi
- Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasy
- Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi

Bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlary boýunça 2025-nji ýylda öndürilýän önümleriň, ýerine ýetirilýän işleriň we hyzmatlaryň umumy möçberi 1172,4 million manat bolup, 2019-njy ýylyň görkezijisinden 12,7 göterim ösüş gazanylmagyna garaşylýar.

Şol sanda, Türkmenistanyň Bilim ministrligi boýunça 2025-nji ýylda tölegli hyzmatlaryň möçberi 65,4 million manat bolup, 2019-njy ýylyň görkezijisinden 13,5 göterim ösüş gazanylmagy meýilleşdirilýär. Bu wezipeleri durmuşa geçirmegiň çäklerinde bazar ykdysady gatnaşyklary döwründe bilim babatda tölegli esasyda hereket edýän merkezleriň, orta hünär we ýokary okuw mekdepleriniň gerimini giňeltmek göz önünde tutulýar.

Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasy boýunça 2025-nji ýylda öndürilýän önümleriň, ýerine ýetirilýän işleriň we hyzmatlaryň möçberi 7,2 million manat bolup, 2019-njy ýylyň görkezijisinden 18,0 göterim ösüş gazanylmagy göz önünde tutulýar.

Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi boýunça önümiň umumy möçberi 2025-nji ýylda 1092,4 mln. manat bolup, 2019-njy ýylyň görkezijisinden 12,6 göterim ösüş gazanylmagy meýilleşdirilýär. Bu, esasan, ýurdumyzyň saglygy goraýyş ulgamyny depginleýin ösdürmek, maddy-tehniki binýadyny pugtalandyrmak, derman senagatyny has-da ösdürmek, Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň Jemgyýetçilik saglygy we iýmit merkezinde hem-de Aýratyn howply ýokanç keselleriň önüni alyş merkezinde barlaghana barlaglarynyň täze innowasiýa usullaryny işe ornaşdyrmak, şeýle hem Ahal welaýatynyň Ak bugdaý etrabyňyň Bagabat şäherçesinde 200 orunlyk, Lebap welaýatynyň Köýtendag etrabynda 200 orunlyk Gaýnarbaba şypahanalaryny gurmak bilen baglydyr.

Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi boýunça hyzmatlaryň umumy möçberi 2025-nji ýylda 6,0 million manat bolup, 2019-njy ýylyň görkezijisinden 11,1 göterim ösüş gazanylmagy meýilleşdirilýär.

Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi boýunça hyzmatlaryň umumy möçberi 2025-nji ýylda 1,4 million manat bolup, 2019-njy ýylyň görkezijisinden 7,7 göterim ösüş gazanylmagy meýilleşdirilýär. Bu wezipe-leri durmuşa geçirmegiň çäklerinde resminamalary döwlet arhiwlerine kabul etmek hem-de olarda saklamak maksady bilen, ýurdumyzyň edara-kärhanalarynda saklanylýan tertipleşdirilen resminamalaryň möçberini köpeltmek göz önünde tutulýar.

2019-2025-nji ýyllarda ulgama jemi 698,9 mln. manat maýa goýumlary gönükdirmek meýilleşdirilýär.

Bilim, ylm, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlary tarapyndan bazar gatnaşyklary ýörelgeleriniň esasynda tölegli hyzmatlaryň ýerine ýetirilmegi bilen girdeji gazanylmagy garaşylýar.

Garaşylýan netijeler

Maksatnamany durmuşa geçirmegiň netijesinde:

– Türkmenistanyň Prezidentiniň bilim syýasatyndan ugur alnyp, Watana, halka wepaly, giň gözýetimli, ruhubelent, maksada okgunly, bilimli-ylymly, sagdyn, zähmetsöýer ýaşlar terbiýelenip ýetişdiriler, häzirki zaman enjamlaryndan oňat baş çykarýan, kämil derejeli hünärmenler taýýarlanylýar;

– Bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport, arhiw ulgamlarynyň kanunçylyk-hukuk binýady halkara ülnülerine laýyklykda kämilleşdiriler, maddy-enjamlaýyn binýady berkidiler;

– Türkmenistanda ylmyň we tehnologiýalaryň ileri tutulýan ugurlary has-da ösdüriler, ylmy-barlag işleri hil taýdan täze, kämil derejä ýetiriler, ylmy netijeleri önümçilige ornaşdyrmak üçin teklipler hödürlener, ylmy kitaplar we monografiýalar taýýarlanylýar;

– ýurdumyzyň ilatynyň saglyk ýagdaýy has-da gowulandyrylar, adamyň sagdyn ömrüniň ortaça dowamlylygy artar, raýatlar üçin saglygy goramak babatda hemmetaraplaýyn deň mümkinçilikler we şertler üpjün ediler, halkara ölçeglerine we talaplaryna, innowasiýa tehnologiýalara, öňdebaryjy lukmançylyk ylmyna we tejribesine esaslanýan kämil we ýokary netijeli saglygy goraýyş ulgamy dörediler;

– Türkmenistanyň Milli arhiw gaznasynda saklanylýan resminamalaryň gymmatlylygynyň seljermesiniň hili has-da ýokarlanar we saklanyş ýagdaýy gowulandyrylar;

– köpçülikleýin bedenterbiýe we sport hil taýdan ýokary derejelere çykarylýar we belent sepgitlere ýetiriler, ýurdumyz abraýly halkara sport çäreleriniň geçirilýän mekanyna öwrüler, Türkmenistan Watanymyz dünýä sportunda öňdäki orunlary eýelär, ilatymyzyň saglygy has-da berkidiler we adamyň ömrüniň ortaça dowamlylygynyň artmagy üpjün ediler;

– Bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport, arhiw ulgamlarynyň işinde halkara hyzmatdaşlygy işjeň ösdüriler.

«Türkmenistanda Bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlaryny ösdürmegiň 2019–2025-nji ýyllar üçin Maksatnamasynyň» amala aşyrmak boýunça ýerine ýetirilmeli çäreleriň

MEÝILNAMASY

T/b	Çäreleriň atlary	Möhleti	Jogapkär edaralar	Bellik
Bilim ulgamy				
1	Mekdebe çenli ýaşly çagalary mekdebe taýýarlamak işini kämilleşdirmek	2019–2023-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi	
2	Türkmenistanda on iki ýyllyk umumy orta bilime geçmegiň Konsepsiýasyna laýyklykda umumy orta bilim ulgamyny ösdürmek boýunça işleri dowam etdirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi	
3	Okuw maksatnamalaryny yzygiderli kämilleşdirmek we okuw kitaplarynyň mazmunyny döwürçäp baýlaşdyrmak	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi	
4	Umumy orta bilim berýän mekdepleri tamamlayan ýaşlary hünärlere ugrukdyrmak maksady bilen, okuw maksatnamalarynyň mazmunyny yzygiderli baýlaşdyrmak	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi	

5	Ýurdumyzyň ösüş strategiýasyna laýyklykda başlangyç, orta hünär bilimi edaralarynda we ýokary okuw mekdeplerinde täze ugurlar boýunça hünärmenleri taýýarlamak işlerini dowam etdirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi, deňişli ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary
6	Ýokary hünär biliminiň hünärleri (taýýarlygyň ugurlary) boýunça döwlet bilim standartlaryny taýýarlamak	2019–2021-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi
7	Ýurdumyzyň bazar ykdysady ösüşinden ugur alyp, tölegli okuwlaryň gerimini giňeltmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi, deňişli ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary
8	2025-nji ýylda orta hünär okuw mekdeplerinde okýan talyplaryň sanyny 25 müňden gowraka, ýokary okuw mekdeplerinde okýan talyplaryň sanyny 50 müňden gowraka ýetirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi, deňişli ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary
9	Ylmyň we tehnologiýalaryň, şeýle hem halkara tejribesiniň häzirki zaman gazananlaryny hasaba almak bilen, ýokary okuw mekdepleriniň mugallymlarynyň hünär derejelerini ýokarlandyrmak işini dowam etdirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi, deňişli ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary

10	Daşary ýurt döwletleriniň ýokary okuw mekdepleri bilen bilim we ylym babatda hyzmatdaşlygy mundan hem beýläk ösdürmek boýunça işleri dowam etdirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi	
11	Hökümetara ylalaşyklara laýyklykda ýaşlarymyzy daşary ýurtlaryň ýokary okuw mekdeplerinde okatmak işini dowam etdirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi, degişli ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary	
12	Ýurdumyzyň bilim ulgamyny mundan beýläk hem dünýä ölçeglerine laýyklykda kämilleşdirmek maksady bilen, halkara guramalary, ilkinji nobatda, Birleşen Milletler Guramasynyň Çagalar gaznasy (YUNISEF) hem-de Bilim, ylym we medeniýet meseleleri boýunça guramasy (YUNESKO) bilen işjeň hyzmatdaşlygy ösdürmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi	
13	Mekdepden daşary bilimiň döwlet standartyny işläp taýýarlamak	2019-nji ýyl	Türkmenistanyň Bilim ministrligi	
14	Bilim edaralarynyň maddy-enjamlaýyn binýadyny berkitmek işini dowam etdirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi	

15	Ahal welaýatynda Halkara atçylyk akademiýasyny döretmek boýunça utgaşykly işleri alyp barmak*	2019–2021-nji ýyllar	«Türkmen atlary» döwlet birleşigi, Türkmenistanyň Bilim ministrligi	
16	Aşgabat şäherinde Telekommunikasiýalar we informatika institutyny döretmek*	2019–2020-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi	
17	Aşgabat şäherinde telekeçileri we işewürleri taýýarlaýan ýokary okuw mekdebin döretmek boýunça utgaşykly işleri alyp barmak*	2020–2022-nji ýyllar	Türkmenistanyň Senagatçylar we telekeçiler birleşmesi, Türkmenistanyň Bilim ministrligi	
18	Balkan welaýatynda Türkmen mugallymçylyk institutyny döretmek*	2020–2022-nji ýyllar	Türkmenistanyň Bilim ministrligi	Türkmenistanyň Döwlet býujeti
19	Aşgabat şäherinde Türkmenistanyň Žurnalistika we köpçülikleýin kommunikasiýalar institutyny döretmek boýunça utgaşykly işleri alyp barmak*	2021–2022-nji ýyllar	Türkmenistanyň Medeniýet ministrligi, Türkmenistanyň Bilim ministrligi	
20	Lebap welaýatynda Türkmenistanyň Himiýa tehnologiýalary institutyny döretmek boýunça utgaşykly işleri alyp barmak*	2023–2024-nji ýyllar	«Türkmenhimiýa» döwlet konserni, Türkmenistanyň Bilim ministrligi	

Ylym ulgamy

21	Energiýany tygşytlamak we netijeli peýdalanmak hakyndaky Türkmenistanyň kanunynyň taslamasyny taýýarlamak we Türkmenistanyň Ministrler Kabinetine hödürlemek	2019-njy ýyl	Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasy, Türkmenistanyň Energetika ministrligi	
22	Arassalanan iri lagym suwlaryny ulgamlaryň netijeli peýdalanmagyň gidrohimiýasyny, ekologiýasyny öwrenmek we önümçilige teklipleri hödürlemek	2019–2022-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasy	
23	Dürli derejedäki tebigy şertlerde ösümlükleriň häzirkî ýagdaýyna baha bermek we hojalyk bähbitli häsiýetlerini öwrenmek	2019–2022-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasy	
24	«Altyn asyr» Türkmen kölüniň we onuň akabalarynyň gidrohimiýa düzümini öwrenmek, sebitiň ekologiýa ulgamyna ýetirýän täsirine baha bermek	2019–2023-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasy	
25	Oba hojalyk mallarynyň önümliligini ýokarlandyrmak we tohum hilini gowulandyrmak, mallaryň keselleriniň önüni almagyň usullaryny işläp düzmek boýunça ylmy barlaglary amala aşyrmak	2022–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasy, Türkmenistanyň Oba hojalyk we daşky gurşawy goramak ministrligi	

26	Hazar deňziniň ekologiýasyny, klimatyny üýtgemegini, biodürliğini goramaga gönükdirilen köpugurly ylmy barlag işleri amala aşyrmak.	2021–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ylmlar akademiýasy	
27	Halkara ylmy-tehniki hyzmatdaşlygy ösdürmek. Hazar deňzini we hazaryaka sebitlerini toplumlaýyn öwrenmek üçin halkara guramalary we Hazaryaka döwletleriniň ylmy merkezleri bilen ylmy hyzmatdaşlygy alyp barmak	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ylmlar akademiýasy	
28	Tehnologiýalar merkeziniň işini bazar şertlerinde ýola goýmak bilen, ony tapgyrlyýyn hojalyk hasaplaşygyna geçirmek. Tehnologiýalar merkezinde dünýäde gazanylan tehnologik üstünlikler barada maglumatlar binyadyny döretmekligi ýola goýmak	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ylmlar akademiýasy	
29	Halkymyzyň baý taryhy, ata Watanymyzyň we halkymyzyň önünde ägirt uly hyzmatlary bitiren taryhy şahsyýetler baradaky ylmy-barlag işlerini dowam etmek, ylmy kitaplary we monografiýalary neşire taýýarlamak	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ylmlar akademiýasy	

Saglygy goraýyş ulgamy

30	Çagalarda duş gelyän artykmaç agram, semizlik, süýjüli diabet, kerrewlik, göz we gulak-burun-bokurdak keselleriniň önüni almak, olary wagtynda anyklamak we bejermek üçin iş meýilnamasyny dowam etdirmek	2019–2020-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	
31	Türkmenistanda ösüş pediatriýasy we irki goşulyşma ulgamyny ornaşdyrmagyň Konsepsiýasyny we ony ýerine ýetirmegiň 2016–2020-nji ýyllar üçin hereketleriň meýilnamasyny amaly lukmançylyga ornaşdyrmagy dowam etmek	2019–2020-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi, Türkmenistanyň Bilim ministrligi, degişli ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary	
32	Türkmenistanda eneleriň, bäbekleriň, çagalaryň we ýetginjekleriň saglygyny goramak boýunça 2015–2019-njy ýyllaryň Milli strategiýasyny we ony ýerine ýetirmegiň Meýilnamasyny durmuşa ornaşdyrmagy dowam etmek	2019-njy ýyl	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi, Türkmenistanyň Bilim ministrligi, degişli ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary	
33	Halkara ölçeglerine laýyk gelyän, keselleriň önüni alyş, anyklaýyş we bejeriş standartlaryny işläp taýýarlamak we amaly lukmançylyga ornaşdyrmak işlerini dowam etmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	

34	<p>Ilal arasynda sagdyn durmuş ýörelgelerini wagyz-nesihat etmek arkaly adamlaryň ömrüniň dowamynda saglyk ýagdaýy babatda sowatlylygyny artdyrmak</p>	2019–2025-nji ýyllar	<p>Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi, köpçülikleýin habar beriş serişdeleri</p>	
35	<p>Ýokanç däl keselleriň önüni almak we olaryň garşysyna göreşmek boýunça işleri dowam etmek</p>	2019–2020-nji ýyllar	<p>Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi, degişli ministrlkler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary</p>	
36	<p>5-8 ýaşly çagalaryň we 9-18 ýaşly ýetginjekleriň saglygy boýunça köpugamly toplumlaýyn meýdanlary işläp taýýarlamak we durmuş geçirmek</p>	2019–2020-nji ýyllar	<p>Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi, Türkmenistanyň Bilim ministrligi, degişli ministrlkler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary</p>	
37	<p>Bäbeklerde nesil yzarlaýan keselleri anyklamak (neonatal skrining) işlerini dowam etmek</p>	2019–2020-nji ýyllar	<p>Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi</p>	
38	<p>Dünyäniň meşhur lukmanlaryny işe çekmek arkaly ösen tehnologiýaly saglygy goraýyş merkezleriniň işini guramak we täze merkezleriň taslamalaryny işläp taýýarlamak işlerini dowam etmek</p>	2019–2020-nji ýyllar	<p>Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi</p>	<p>Öz serişdeleri</p>

39	Idege mätäç adamlara gözegçilik etmek boýunça degişli işeri geçirmek	2019–2020-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi, Türkmenistanyň Bilim ministrligi	
40	Onkologiýa, wirusly gepatitler, inçekeşel, süýjüli diabet, gemofiliýa we beýleki keselleri bilen kesellän näsaglary derman serişdeleri bilen üpjün etmek boýunça işleri dowam etmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	
41	Bütindünýä Saglygy goraýyş guramasynyň Ýewropa sebit edarasy bilen bilelikde «Aşgabat Jarnamasynyň» ýerine ýetirilişi boýunça ministrler derejesindäki maslahaty geçirmek	2019-njy ýyl	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi, Türkmenistanyň Daşary işler ministrligi	
42	Bütindünýä temmäkä garşy göreş günü mynasybetli maý aýynyň dowamynda temmäkä garşy göreşmek boýunça bir aýlyk çäreler toplumyny geçirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi, Türkmenistanyň Söwda we daşary ykdysady aragatnaşyklar ministrligi, Türkmenistanyň İçeri işler ministrligi, Türkmenistanyň Bilim ministrligi hem-de degişli ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary	

43	Saglygy goraýyş boýunça Türkmen-german forumlaryny geçirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi, Türkmenistanyň Daşary işler ministrligi	
44	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi bilen Germaniýa Federatiw Respublikasynyň Federal Saglygy goraýyş ministrliginiň hem-de Maksimillian-Lýudwig adyndaky Mýunhen uniwersitetiniň Groshadern klinikasynyň arasynda saglygy goraýyş babatda ýola goýlan hyzmatdaşlygy dowam etmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi, Türkmenistanyň Daşary işler ministrligi	
45	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi bilen Birleşen Milletler Guramasynyň Çagalar Gaznasynyň (ÝUNISEF) arasynda 2016-2020-nji ýyllar üçin niýetlenen Ähtnama laýyklykda ýokary hilli waksinalar we sanjym serişdeleri bilen bellenilen tertipde üpjün etmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	
46	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi bilen Birleşen Milletler Guramasynyň Çagalar Gaznasynyň (ÝUNISEF) arasynda 2021–2025-nji ýyllar üçin niýetlenen Ähtnamanyň taslamasyny taýýarlamak	2020-njy ýyl	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	

47	Ahal welaýatynyň Ak bugdaý etrabynyň Bagabat şäherçesinde 200 orunluk şypahanany gurmak	2018–2020-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	Öz we karz serişdeleri
48	Lebap welaýatynyň Köýtendag etrabında 200 orunlyk «Gaynarbaba» şypahanasyny gurmak	2019–2021-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	Öz we karz serişdeleri
49	Ýurdumyzda gyzamyk/gyzylja we gyzzyrna keselleriniň ýok edilendigi barada hem-de poliomýelit keselini dörediji ýabany poliwirusdan azat ýurt diýen we ýod ýetmezçiligi bilen baglanyşykly keselleriň önüniň alnandygy baradaky Halkara hukuk ýagdaýyny saklamak	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	
50	Döwlet arassaçylyk we keselleriň ýaýramagyna garşy göreşmek gullugynyň Jemgyýetçilik saglygy we ýmit merkezinde hem-de Aýratyn howply ýokanç keselleriň önüni alyş merkezinde barlaghana barlaglarynyň täze innowasiýa usullaryny işe ornaşdyrmak boýunça degişli işleri geçirmek	2019–2020-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	
51	Daşoguz welaýatynyň Daşoguz şäherinde 450 orunlyk Köpugurly hassahanasyny gurmak	2019–2021-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	Türkmenistanyň Döwlet býujeti

52	Daşoguz welaýatynyň Daşoguz şäherinde 150 orunlyk Onkologiya hassahanasyny gurmak	2019–2021-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	Türkmenistanyň Döwlet býujeti
53	Daşoguz welaýatynyň Gurbansoltan eje adyndaky etrabynda 180 orunlyk Inçekesel hassahanasyny gurmak	2019–2021-nji ýyllar	Türkmenistanyň Saglygy goraýyş we derman senagaty ministrligi	Türkmenistanyň Döwlet býujeti
Sport ulgamy				
54	«Awaza» milli syýahatçylyk zolagyndaky «Awaza» sport toplumynda türgenleriň okuw-türgenleşik ýygmanyşyklaryny we sport bäsleşiklerini geçirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi, ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary, Türkmenistanyň Milli sport federasiýalary we merkezleri	Türkmenistanyň Döwlet býujeti, çekilen serişdeler
55	Ýurdumyzyň raýatlarynyň arasynda bedenterbiýäniň we sportuň, sagdyn durmuş ýörelgesiniň ähmiýetini wagyz etmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi, Türkmenistanyň Telewideniýe, radiogepleşikler we kinematografiýa baradaky döwlet komiteti, Türkmenistanyň Jemgyýetçilik guramalary, welaýatlaryň we Aşgabat şäheriniň häkimlikleri	

56	Bedenterbiýäni we sporty ösdürmek babatda ylmyň we tehnikaň gazananlaryny sport ulgamyna giňden ornaşdyrmak	2019–2025-nji ýyllar-	Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi, Türkmenistanyň Ylymlar akademiýasy, Türkmenistanyň Bilim ministrligi	Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi, Türkmenistanyň Telewideniýe, radiogepleşikler we kinematografiýa baradaky döwlet komiteti, Türkmen döwlet neşirýat gullugy, Türkmen Döwlet habarlar agentligi, Türkmenistanyň jemgyýetçilik guramalary	Türkmenistanyň Döwlet býujeti, – çekilen serişdeler
57	Teleradioýaýlymlarda we metbugatda bedenterbiýe we sport çäreleri hem-de sport ulgamynda ýetilen sepgitler barada çykyşlary guramak	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi, Türkmenistanyň Telewideniýe, radiogepleşikler we kinematografiýa baradaky döwlet komiteti, Türkmen döwlet neşirýat gullugy, Türkmen Döwlet habarlar agentligi, Türkmenistanyň jemgyýetçilik guramalary	Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi, Türkmenistanyň Milli Olimpiýa komiteti, Türkmenistanyň Milli sport federasiýalary we merkezleri	Türkmenistanyň Döwlet býujeti, – çekilen serişdeler
58	Ýaponiýanyň Tokio şäherinde geçiriljek XXXII Olimpiýa oýunlaryna gatnaşmak	2020-njy ýyl	Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi, Türkmenistanyň Milli Olimpiýa komiteti, Türkmenistanyň Milli sport federasiýalary we merkezleri	Türkmenistanyň Sport we ýaşlar syýasaty ministrligi, Türkmenistanyň Milli Olimpiýa komiteti, Türkmenistanyň Milli sport federasiýalary we merkezleri	Türkmenistanyň Döwlet býujeti, – çekilen serişdeler

Arhiw ulgamy				
59	Döwletň saklamagynda bolan we hemişelik saklamaga kabul edilýän resminamalaryň ýagdaýyny arhiw kadalaryna laýykklamak	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi	
60	Döwlet arhiwleriniň gaznalaryndaky seýrek duş gelyän, aýratyn gymmatly, öçüp baryan ýazgylý resminamalaryň ätiýaçlyk we peýdalanyş gaznalaryny döretmek boýunça işi dowam etdirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi	
61	Ýurdumyzda bolup geýän wakalaryň hroniki-dokumental ýazgylaryny, häzirki zaman elektron görnüşlerdäki kinofonowideo resminamalary ýüze çykarmak we döwletň saklamagyna kabul etmek boýunça işi geçirmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi, ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary	
62	Raýatlaryň, edaralaryň durmuş-hukuk häsiýetli we tematiki ýüztutmalarynyň wagtynda we ýokary hilli ýerine ýetirilmegini üpjün etmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi, ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary	
63	«Türkmen arhiwi» žurnalynyň sahypalarynda arhiw resminamalary, täze neşir edilen edebiýatlar we usuly işläp taýýarlamalar baradaky maglumatlary wagyz etmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi	

64	«Hatyra» kitabynyň rejelenen görnüşini taýýarlamak	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi	
65	Döwlet arhiwleriniň işgärleriniň hünärlerini ýokarlandyrmak, ýaş hünärmenleri işe çekmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi	
66	Daşary ýurt döwletleri bilen arhiw işi boýunça hyzmatdaşlyk etmek barada baglaşylan ylalaşyklar, şertnamalar esasynda gatnaşyklary berkitmek we ösdürmek	2019–2025-nji ýyllar	Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ýanyndaky Baş arhiw müdirligi, ministrlikler we pudaklaýyn dolandyryş edaralary	
67	Ahal we Lebap welaýatlarynda hem-de Aşgabat şäherinde 800 müň sany kitap saklamaga niýetlenen döwlet arhiwiniň binalaryny gurmak.	2020–2022-nji ýyllar	Ahal we Lebap welaýatlarynyň hem-de Aşgabat şäheriniň häkimlikleri	

*Ýörite bellik: ýurdumyzyň ykdysadyýetiniň ösüş aýratynlygyny hem-de dünýä ykdysadyýetiniň innowasiýa tehnologýalaryna esaslanyp özgerýän şertlerini nazara almak bilen, ýokary hünär bilim edaralarynda täze hünärleri açmak hem-de ýokary okuw mekdeplerini döretmek boýunça işler alnyp barlar.

Mazmuny

Giriş	7
Maksatnamanyň esasy maksatlary we wezipeleri	8
Bilim ulgamyny ösdürmek	9
Ylym ulgamyny ösdürmek.....	14
Saglygy goraýyş ulgamyny ösdürmek.....	17
Sport ulgamyny ösdürmek.....	27
Arhiw ulgamyny ösdürmek	33
Ýurdumyzyň Bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlarynda sanly intellektual tehnologiýalaryň ornaşdyrylmagy we ösdürilmegi.....	34
Türkmenistanyň Prezidentiniň suw, energetika we ulag diplomatiýasy.....	38
Maksatnamany ýerine ýetirmegi maliýeleşdirmek.....	56
Garaşylýan netijeler.....	60
«Türkmenistanda Bilim, ylym, saglygy goraýyş, sport we arhiw ulgamlaryny ösdürmegiň 2019–2025-nji ýyllar üçin Maksatnamasyny» amala aşyrmak boýunça ýerine ýetirilmeli çäreleriň meýilnamasy	62

Türkmenistanda Bilim, ylym, saglygy goraýyş,
sport we arhiw ulgamlaryny ösdürmegiň
2019–2025-nji ýyllar üçin
MAKSATNAMASY

Redaktor	<i>O. Atayewa</i>
Surat redaktor	<i>O. Çerkezowa</i>
Teh. redaktor	<i>O. Nurýagdyýewa</i>
Kompýuter bezegi	<i>T. Öwezgeldiyewa</i>

TDKP № 102, 2019

Çap etməğe rugsat edildi 05.02.2019.
Ölçeği 60x84¹/₈. Şertli çap listi 9,34. Şertli-reŋkli ottiskı 29,9.
Hasap-neşir listi 6,98. Çap listi 10,0. Sargyt № 374. Sany 1000.

Türkmen döwlet neşirýat gullugy.
744000. Aşgabat, Garaşsyzlyk şaýoly, 100.

Türkmen döwlet neşirýat gullugynyň Metbugat merkezi.
744015. Aşgabat, 2127-nji (G. Gulyýew) köçe, 51/1.

